

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nutná obrana – komparace se zahraniční úpravou

Martin Tomášek

Plzeň

2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin TOMÁŠEK**
Osobní číslo: **R11M0331P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Nutná obrana (komparace se zahraniční právní úpravou)**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- Úvod
- Historické souvislosti právní úpravy nutné obrany na území ČR
  - Platná hmotněprávní úprava nutné obrany v ČR
  - Nutná obrana ve Slovenské republice
- Nutná obrana ve Spolkové republice Německo
- Nutná obrana ve Francouzské republice
- Vybraná judikatura v jednotlivých zemích
- Porovnání české a zahraničních právních úprav, vlastní připomínky
- Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

NOVOTNÝ, František: Právo na sebeobranu. Praha, Lexis Nexis, 2006
DRAŠTÍK, Antonín, HASCH, Karel, KUČERA, Pavel, RIZMAN, Stanislav: Přehled judikatury : trestné činy proti životu a zdraví, nutná obrana. Praha: ASPI, 2007.
KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. xl, 921 s.
JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. Vyd. 2. Praha: Leges, 2010. 904 s.
BURDA, E.: Systém okolností vylučujících protiprávnost činu v slovenskom Trestnom zákone a jeho porovnanie s Českou republikou, Praha: Trestněprávní revue 2/2011
LEVASSEUR, G. Chavanne, A, Montreuil, J.: Droit pénal general et procédure pénale, 13. vydání, Paříž: Sirey Paris, 1999
HAFT, F.: Strafrecht. Allgemeiner Teil, 3. vydání, Mnichov: C. H. Beck, 1987
KUCHTA, Josef. Nutná obrana. 1 .vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s.
Platné právní předpisy trestního práva v jednotlivých zemích

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. František Novotný, CSc.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

15. května 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2016

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petr Kybic, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 26. srpna 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem zpracoval tuto diplomovou práci samostatně, a že jsem vyznačil použité zdroje informací, z nichž jsem při zpracování své práce čerpal.

V Poděbradech dne 25. 3. 2016

Martin Tomášek

OBSAH

ÚVOD	1
1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VZNIKU NUTNÉ OBRANY	3
1.1 Nejstarší úpravy nutné obrany	3
1.2 Historie nutné obrany na území České republiky	4
1.2.1 Nutná obrana do roku 1852	4
1.2.2 Nutná obrana do roku 1950	5
1.2.3 Nutná obrana do roku 2010	6
2 PLATNÁ HMOTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA NUTNÉ OBRANY V ČESKÉ REPUBLICCE	11
2.1 Obecně k nutné obraně.....	11
2.2 Chráněný zájem.....	12
2.3 Pojem útok	13
2.3.1 Vyprovokovaný útok.....	15
2.3.2 Útoky úředních osob	15
2.3.3 Útoky dětí a nepříčetných osob	16
2.3.4 Obrana před nebezpečným chováním zvířat	17
2.3.5 Přímý hrozící či trvajícím útok.....	21
2.4 Přiměřenost obrany	22
2.5 Vybočení z mezí nutné obrany.....	26
2.6 Putativní nutná obrana.....	29
2.7 Automatická obranná zařízení.....	30
3 NUTNÁ OBRANA VE SLOVENSKÉ REPUBLICCE	33
3.1 Podstata nutné obrany	33
3.1.1 K objektivním podmínkám nutné obrany.....	34
3.2 Útok ve smyslu nutné obrany.....	34

3.2.1	Vyprovokovaný útok.....	36
3.2.2	Útok dětí, nepřičetných a osob jednajících ve skutkovém omylu.....	36
3.2.3	Obrana před útoky zvířat.....	37
3.2.4	Útoky veřejných činitelů.....	39
3.2.5	K pojmu přímo hrozící či trvající útok.....	40
3.3	K intenzitě obrany.....	42
3.4	Osobní podmínky jednání v nutné obraně.....	44
3.5	Vybočení z mezí nutné obrany.....	46
3.6	Zdánlivá nutná obrana.....	47
4	NUTNÁ OBRANA VE SPOLKOVÉ REPUBLICE NĚMECKO.....	48
4.1	Stav nutné obrany.....	49
4.1.1	Útok.....	49
4.2	Jednání nutné obrany.....	51
5	NUTNÁ OBRANA VE FRANCOUZSKÉ REPUBLICE.....	56
5.1	Nutná obrana před útoky na osobu.....	57
5.1.1	K pojmu útok.....	57
5.1.2	K pojmu obrana.....	58
5.2	Nutná obrana před útoky na majetek.....	59
5.3	Vybočení z mezí nutné obrany.....	60
6	VYBRANÁ JUDIKATURA V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH.....	662
7	POROVNÁNÍ ČESKÉ A ZAHRANIČNÍCH PRÁVNÍCH ÚPRAV.....	63
	ZÁVĚR.....	64
	SEZNAM LITERATURY.....	67
	PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	70
	JUDIKATURA.....	72

ÚVOD

Lidský život, zdraví, svoboda či majetek jsou hodnoty, které každý právní stát velmi výrazně chrání. Útok na takové hodnoty je trestným činem. Je však také žádoucí, aby zákon poskytoval napadenému možnost, účinně se takovému útoku bránit. Takovou možnost v našem právním řádu poskytuje nutná obrana podle § 29 trestního zákona (dále jen „TrZ“). V ústavní rovině je takové právo zakotveno v čl. 23 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“). Tato práce pojednává o nutné obraně ve smyslu trestního práva, tedy institutu, který dává napadenému možnost bránit se útoku směřujícího na zájmy chráněné trestním zákonem.

Problematika nutné obrany je dle mého názoru neustále aktuální. I přes značný zájem médií a sdělovacích prostředků, kterému se toto téma těší, v laické veřejnosti je nutná obrana stále ještě ne zcela pochopena. Především je třeba vyvracet mnohdy zažitý názor, že jde o jakési vzetí spravedlnosti do svých rukou, neboť obránce musí splnit řadu podmínek, aby mohlo být jeho jednání kvalifikováno jako nutná obrana. Taktéž se nelze ztotožnit s rigidním názorem laické veřejnosti, že obránce musí zůstat „za každých okolností beztrestný“. I přesto, že si zejména pachatelé úmyslných trestných činů nezasluhují nějaké zvláštní ohledy, neznamená to, že obránce může takového útočnicka bez rozmyslu zabít či mu způsobit těžkou újmu na zdraví. Dochází tak zde ke kolizi chráněných zájmů. Je samozřejmé, že zákon by měl vždy zvýhodňovat obránce, neboť je to útočník, který ohrozil chráněný zájem.

Cílem této mé práce je nejen popsat problematiku nutné obrany v České republice, ale zároveň nastínit užívání tohoto institutu i v jiných zemích. Pro komparaci jsem si vybral právní řád Slovenska, Německa a Francie.

V druhé kapitole je nastíněn vývoj nutné obrany, a to v globálním měřítku a následně s ohledem na území České republiky. Ač jsou kapitoly o historických okolnostech tradiční součástí mnohých prací pojednávajících o institutech trestního práva, rád bych zde zdůraznil, že v případě nutné obrany nejde jen o jakousi „povinnou“ kapitolu, ale o významný zdroj poznání a pochopení tohoto institutu v dnešní podobě. V této kapitole jsou také nastíněny návrhy na znění tohoto institutu, které vzešly z odborných diskuzí, ale do zákonného ustanovení se z různých důvodů nedostaly.

Třetí kapitola je svým způsobem stěžejní částí této práce a popisuje institut nutné obrany v České republice ve všech aspektech. Pozornost je věnována nejenom vysvětlení podmínek nutné obrany formulovaných zákonem, ale i problematice takových fenoménů jako jsou automatická obranná zařízení. Velkou pozornost zde věnuji také problematice útoků zvířat, které je třeba dle současné nauky odvracet podle zásad o krajní nouzi. S takovým názorem nesouhlasím a nastiňuji možné řešení.

Čtvrtá, pátá a šestá kapitola pojednávají o nutné obraně v právních řádech Slovenska, Německa a Francie. Zde se snažím popsat řešení nutné obrany v těchto státech dle stejných kritérií jako v úpravě české, aby mohl čtenář již při čtení těchto kapitol rozeznat rozdíl či naopak shodu s naší úpravou.

V sedmé kapitole jen ve stručnosti uvádím některá zásadní soudní rozhodnutí, jež měla a stále mají vliv na chápání nutné obrany v daných státech. Je třeba uvést, že na problematiku nutné obrany má soudní judikatura výrazný vliv nejen u nás, ale i v jiných státech.

V osmé kapitole se věnuji komparaci nutné obrany ve výše uvedených státech a poukazuji na četné shody s naší úpravou, ale i na rozdíly, které pro nás mohou být naopak zdrojem inspirací.

1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VZNIKU NUTNÉ OBRANY

1.1 Nejstarší úpravy nutné obrany

Poprvé se s myšlenkou nutné obrany či práva na sebeobranu setkáváme u Cicera, který ji vyjádřil ve své řeči na obranu Milóna. Definoval ji jako zcela základní, přirozené právo člověka, které vyplývá z jeho povahy. Nutná obrana by podle něj měla být nezadatelným právem na sebeobranu před nezákonným jednáním kohokoliv.¹ Takové pojetí nutné obrany zastávala přirozenoprávní škola.

Úplně první kodifikovanou úpravu tohoto institutu lze nalézt v římském právu, konkrétně v Zákoně dvanácti desek. Tato římskoprávní kodifikace pochází zhruba z 5. století př. n. l. Deska VIII. zakotvuje trestní neodpovědnost obránce při zabití lupiče.

VIII. 12. – Krade-li v noci a je-li zabit, je zabit právem.

VIII. 12. – Za světla ... jestli se brání se zbraní, ... a ať volá o pomoc.²

Určité „právo na sebeobranu“ však můžeme najít i ve starozákonní knize Exodus.³ Zde se píše: „Jestliže bude zloděj přistižen při vloupání a bude udeřen tak, že zemře, nebude ten, kdo ho udeřil, vinen prolitou krví. Jestliže se to však stane za bílého dne, bude prolitou krví vinen.“⁴ Můžeme vidět, že Zákon dvanácti desek i Bible stanoví pro sebeobranu jiné podmínky, je-li uskutečňována v noci či ve dne.

Odklon od přirozenoprávního zdůvodnění nutné obrany nastává v době osvícenství, zejména pak pod vlivem učení Grotia a Rousseaua o společenské smlouvě. „Obsahem této myšlenky je představa dobrovolného spojení všech lidí s tím, že se vzdávají práva na sebeobranu za podmínky, že je bude chránit stát, ... teprve nesplnění takové povinnosti státem zakládá u člověka znovu právo bránit se samostatně a sám.“⁵ Určité upřesnění zdůvodnění nutné obrany pak přináší

---

¹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 14.

² SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva: lectori salutem*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001, s. 43.

³ Jsem si samozřejmě vědom, že nemusí obstát názor, že Bible je určitým druhem „kodifikace“. Na druhou stranu, po velkou část historie to byla pouze Bible, z níž lidé čerpali poznání a řídili se jejími příkázáními. Tedy mám za to, že z historického hlediska *de facto* patří mezi kodifikace.

⁴ *Bible: překlad 21. století*. 1. vyd. Praha: Biblion, 2009, s. 88.

⁵ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 15.

Feuerbach, když tvrdí, že občan se svého přirozeného práva na sebeobranu vzdává ve prospěch státu jen do té míry, do jaké je mu schopen ji zajistit. Taková formulace je již velmi blízká odůvodnění nutné obrany v dnešní době.

Zejména v 19. stol. se pak objevovaly názory na omezení nutné obrany, neboť ta byla vycházejíc z přirozenoprávní myšlenky takřka neomezená, a to mohlo vést k jejímu snadnému zneužití. V té době již většina států uvažovala o přijetí omezení nutné obrany ve svých zákonech v podobě vyloučení její aplikace na případy, kdy by se jednalo o nutnou obranu proti vyprovokovanému útoku, či omezení obrany proti útokům trestně neodpovědných osob atd. Jak známo tyto názory a myšlenky ve prospěch omezení nutné obrany nejsou zcela vyřešeny ani dnes a neustále rezonují ve společnosti.

1.2 Historie nutné obrany na území České republiky

1.2.1 Nutná obrana do roku 1852

Ačkoliv bývá při zmínce o historii institutů trestního práva považován za tradiční mezník trestní zákoník z roku 1852, byla by škoda nepodívat se dále do historie, což nám umožňují historiografické prameny. Tak již v 15. století formuluje názory na beztrestnost nutné obrany proti hrozícímu násilí Všehrd. Na něj navazuje i Koldín, který nutnou obranu považuje za beztrestnou, jestliže si obránce chrání svůj život, odvrací škodu a útok přitom trvá.⁶ Útokem se zde rozumí takzvaný počátek. V souvislosti s tím, co může být počátkem, vyvstala také otázka přiměřenosti obrany. Tehdejší zemské právo považovalo za počátek například i jen zatahání za vousy či slovní urážku. Naproti tomu Koldín měl za to, že by počátkem mělo být jen skutečně násilné jednání. Tímto počátkem se útočník zbavoval možnosti ospravedlnění.

Poměrně zajímavý pohled na nutnou obranu v 16. století líčí ve své knize „Historické panoptikum jihočeského zločinu“ Vladimír Šindelář: *„Panství Jiříka Vítý ze Rzavého a na Stádlci sousedilo malým cípkem s loukou, na níž pásal své ovce Jíra z Dušník. Každopádně to nebyl žádný škarohlíd, kterému by vadilo, že se jeho ovce během pastvy občas přemístily na louku sousední vrchnosti. Bylo tomu tak i onoho říjnového dne roku 1599. Ve chvíli, kdy se Jírovy ovce popásaly už hodnou chvíli na trávě pana Vítý ze Rzavého, vyřítil se najednou z houštiny dav*

---

⁶ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1979, s. 25.

pánových poddaných. V jejich čele stál hromotluk Jan Borotínský a v pravici nesl velký klacek. To už na místo dorazil i Jíra. Přitom zajel rukou k opasku, kde nahmátl rukojeť své ostré, spolehlivé dýky. Borotínský si tohoto pohybu všiml ... rozmáchl se kyjem vši silou a zamířil na Jírovu hlavu. Prudká rána kyjem by ho byla zajisté vyřídila. Jíra však využil své drobné postavy a mrštně se vyhnul drtivému útoku. Ve chvíli, kdy se Borotínský snažil zastavit nyní už zbytečné máchnutí kyjem do míst, odkud jeho protivník unikl, vytasil dýku a vši silou ji zabořil do těla pánova poddaného.“⁷ Ačkoliv se nejdříve před soudem mluvilo o nutné sebeobraně, nakonec byl Jíra obviněn z mordu, vyslechnut útrpným právem a ještě toho roku předán do rukou táborského kata.

Rozdílně také na nutnou obranu nazíralo zemské a městské právo. Zatímco v městském právu byly představy o nutné obraně zakotveny i zákonodárně, v zemském právu zůstaly omezeny pouze na soudní praxi.⁸ Poměrně překvapivou skutečností v zemském právu je také to, že i přes prokázanou a soudem vyslovenou nutnou obranu byl mnohdy pachatel „pro velikost skutku“ přesto potrestán. Trestem bylo většinou čtyřnedělní či šestinedělní vězení. Nelze tedy tvrdit, že by prokázaná nutná obrana zbavovala trestní odpovědnosti vždy a zcela. Definitivní slovo v té době měli soudci. To ostatně líčí i Koldín ve své známé poučce, že „*saudcové počátek saudí*“⁹

1.2.2 Nutná obrana do roku 1950

V Českých zemích byla nutná obrana poprvé skutečně upravena až v trestním zákoně z roku 1852. Je pro úplnost je třeba dodat, že tehdejší trestní právo bylo „roztrženo“ do více právních předpisů, tedy nebylo celé soustředováno v jednom kodexu, jako je tomu dnes. Trestní zákon z roku 1852, který byl nástupcem zákoníku o trestech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803, platil ve více či méně změněné podobě až do roku 1950. Nutná obrana je zde upravena v § 2, tedy v části pojednávající o příčinách, kterým chybí zlý úmysl. § 2 písm. g) stanoví, že se nepřičítá činění či opomenutí za zločin, „*když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo v spravedlivém bránění se násilí svému; že ale se někdo bránil násilí svému, se má míti jenom tehda, když se dá*

---

⁷ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Historické panoptikum jihočeského zločinu*. 1. vyd. České Budějovice: Věduta, 2010, s. 39 a násl.

⁸ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15-16. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 191.

⁹ Tamtéž.

*z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku neb z jiných okolností s důvodem souditi, že užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe nebo od jiných nespravedlivý útok na život, na svobodu nebo na jmění; - nebo že toliko z poděšení, ze strachu neb z leknutí vykročil z mezí takové obrany. – Vykročení takové může se však podle povahy okolností potrestati dle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního za čin trestný z nebedlivosti.*¹⁰ Jak je vidět, tento zákon upravoval nutnou obranu celkem důsledně, když pamatoval i na situace vybočení z mezí takové obrany. Je zde také velmi dobře upravena otázka vybočení z mezí v důsledku zmatku, strachu nebo leknutí, která v současné české úpravě chybí. Dovoluje se i obrana proti útoku na jiné osoby (tzv. pomoc v nutné obraně). Obrana je však připuštěna pouze proti útokům na život, svobodu či jmění. Jak poznáme níže, v současné době je nutná obrana přípustná proti útoku na jakýkoliv zájem chráněný trestním zákonem.

Trestní zákon z roku 1852 byl po rozpadu Rakouska - Uherska převzat recepční normou do právního řádu nově vzniklé Československé republiky. Prvorepubliková judikatura se pak ve svých rozhodnutích často věnovala otázce přiměřenosti a překročení mezí obrany. Také v tehdejší trestněprávní vědě panovala živá diskuze ohledně podmínek nutné obrany a tedy její přiměřenosti. Velká část autorů se shodovala v tom, že je třeba rozšířit výklad nutné obrany ve prospěch obránce. K nutné obraně se vyjádřil i humanista a první československý prezident T. G. Masaryk: „*Nenávidím násilí, ale kdyby mi chtěl někdo ublížit, utluču ho třeba cihlou, i kdybych ji musel vyrvat ze zdi*“¹¹. Netřeba říkat, že všechny potenciální, prvorepublikové rekodifikační snahy byly zmařeny tragickou politickou situací, jež vyústila ve zřízení Protektorátu Čechy a Morava roku 1939.

1.2.3 Nutná obrana do roku 2010

Dne 1. srpna 1950 nabyly účinnosti nový trestní zákon č. 86/1950 Sb. Ten byl zejména výsledkem snah nové politické garnitury vybudovat československé trestní právo po vzoru sovětského trestního práva. Nutnou obranu tento zákon upravuje v § 8 jako: „*jednání jinak trestné, jímž někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu nebo*

---

¹⁰ § 2 písm. g) zákona o zločinech, trestech a přestupcích č. 117/1852 Ř. Z.

¹¹ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Historické panoptikum jihočeského zločinu*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 38.

*na jednotlivce, není trestným činem, jestliže útok přímo hrozil nebo trval a obrana byla útoku přiměřená.*¹²

Na první pohled je zde patrné jiné pojetí chráněných zájmů nastolené socialistickou ideologií. Zájmy jednotlivce jsou tak zde až na posledním místě. „*Chráněn je nejen jednotlivec, nýbrž i zájmy kolektivu. Tím se liší náš trestní zákon od zákonů buržoazních, ...*“¹³. Kladně lze ale hodnotit přesnější vymezení útoku, tedy útoku přímo hrozícího či trvajícím. Z pohledu současné úpravy je zde však otázka přiměřenosti obrany pro obránce stále značně nevýhodná.

Tento problém se pokouší řešit až další trestní zákon z roku 1961. Tato úprava také již nerozlišuje chráněné zájmy, ale má jimi na mysli všechny zájmy, které zákon chrání. „*Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.*“¹⁴. Jak je známo, tento zákon platil na našem území až do roku 2009. Vzhledem ke svému úctyhodnému „věku“ byl samozřejmě častokrát novelizován, zejména po roce 1989, kdy bylo třeba přizpůsobit trestní právo nově vznikajícím poměrům.

Z hlediska nutné obrany byla provedena nejzásadnější novelizace v roce 1993 s účinností od 1. dubna 1994. Tato novelizace se týkala právě otázky přiměřenosti obrany, když v druhém odstavci stanovila, že „*nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“¹⁵. Šlo tedy o rozšíření výkladu nutné obrany v tom smyslu, že obrana může být i zřejmě nepřiměřená, nesmí být pouze zcela zjevně nepřiměřená. Tato definice nutné obrany byla následně zcela převzata i do současného trestního zákona č. 40/2009 Sb.

I přesto, že se institutu nutné obrany v současném trestním zákoně věnuji v následující, stěžejní kapitole, cítím povinnost nastínit zde diskuzi, která probíhala v odborných kruzích před přijetím současného zákona a především z ní vzešlé návrhy řešení nutné obrany. Práce na novém trestním zákoně u nás probíhaly poměrně dlouhou dobu již od rozdělení státu roku 1993 a skončili až v roce 2009. V tomto ohledu nás „předběhlo“ Slovensko se svým novým trestním

---

¹² § 8 zákona č. 86/1950 Sb.

¹³ SOLNAR, Vladimír. *Československé trestní právo: učebnice pro vys. školy. Svazek I. Obecná část*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1969, s. 137.

¹⁴ § 13 zákona č. 140/1961 Sb.

¹⁵ § 13 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění novely č. 290/1993 Sb.

zákonem již v roce 2005. Za tu dobu bylo diskutováno mnoho často i rozdílných pojetí nutné obrany. Za nejvýznamnější počín lze považovat návrh ustanovení o nutné obraně tak, jak jej prezentoval vládní návrh na vydání trestního zákona z roku 2004, který v § 29 uvádí nutnou obranu jako:

- a) *Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.*
- b) *Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, místu a času útoku, anebo okolnostem vztahujícím se k osobě útočníka nebo osobě obránce.*
- c) *Ten, kdo odvrací útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, není trestný, jednal-li v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem.*¹⁶

Jak uvádí Hruška, „společným jmenovatelem navrhovaných změn institutu nutné obrany byla především snaha o zpřesnění podmínek, za kterých bylo možno v rámci této okolnosti vylučující protiprávnost jednat. Došlo ke zpřesnění nevýstižného termínu způsob útoku, kde vedle tohoto jsou vyjmenovány i další okolnosti, které ovlivňují samotné obranné jednání napadeného v době útoku, ... bylo dále doplněno o odstavec 3, v němž se posiluje postavení obránce, který v důsledku subjektivních pocitů vyvolaných útokem nesplní zcela podmínky nutné obrany.“¹⁷

Tato formulace nutné obrany je velmi podobná úpravě slovenské, která má ve svém ustanovení kromě jiného tzv. osobní podmínky jednání v nutné obraně, tedy zde navrhovaný třetí odstavec. Osobně považuji tento návrh za velmi zdařilý, neboť pamatuje i na specifické situace, do kterých se může obránce dostat. Leč tento návrh nakonec nebyl přijat. Bohužel nebylo ani příliš zdůvodněno, proč nebyl přijat a proč naopak byla převzata úprava z předchozího zákona. Šámal dodává, že proti navrhovanému třetímu odstavci byly vzneseny námitky v literatuře poukazující na důkazní potíže ohledně některého takového subjektivního stavu (strach, zmátek, úlek).¹⁸ Dalším argumentem poslanců¹⁹, kteří

---

¹⁶ Vládní návrh na vydání trestního zákoníku. Sněmovní tisk č. 744, z roku 2004. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=744&CT1=0>.

¹⁷ HRUŠKA, Jiří. Institut nutné obrany ve světle navrhované rekonstrukce trestního zákoníku. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Praha: Orac, 2007, č. 12, s. 13-18.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 66-67.

navrhovali převzít předchozí úpravu, bylo to, že třetí odstavec by mohl být nebezpečný pro ty, kteří jednají v nutné obraně, ale nejednají v silném rozrušení, strachu, úleku či zmatku. Šámal k tomu opět dodává, tento argument je jen ukázkou naprostého nepochopení daného návrhu ze strany poslanců, „*neboť podle současné soudní praxe je pojem způsob útoku vykládán v podstatně širším významu než pouhý způsob provedení útoku, který by nevyjadřoval všechny okolnosti, které musí poškozený a následně i soud odpovědně a komplexně hodnotit.*“²⁰ Zdařilým byl také navrhovaný druhý odstavec, který zohledňoval takové okolnosti, jako je místo, čas a dále okolnosti vztahující se k osobě útočnicka či obránce. Jak uvidíme v dalších kapitolách, takovouto formulaci obsahuje slovenský trestní zákon.

Již po přijetí současného trestního zákona byl nedávno vznesen návrh na novelizaci ustanovení o nutné obraně ze strany poslanců Radka Johna a Davida Kádnera ze strany Věci veřejné, později zvláštním způsobem přetransformované do hnutí Úsvit. Tito mimo jiné navrhovali rozšíření možností použití nutné obrany ve vlastním obydlí. Tuto myšlenku poněkud nesrozumitelně odůvodňují tím, že obrana vůči agresorovi, který někoho ohrožuje ve vlastním obydlí, by neměla být prohlášena za nepřiměřenou.²¹ Narážejí tak zde na tzv. doktrínu „můj dům, můj hrad“ (někdy též „castle doctrine“). Tento návrh se však, díkybohu, nesetkal s kladnou odezvou. Dle mého názoru jde o nesmyslný návrh postrádající logiku, neboť již podle současné úpravy nutné obrany je přeci možné proti pachateli, který neoprávněně vnikl do obydlí, zakročit v rámci nutné obrany. Šlo by tak o naprosto zbytečnou novelizaci, která by v praxi neměla žádný dopad. Ve prospěch tohoto názoru hovoří i fakt, že na konferenci pořádané Senátem Parlamentu ČR v roce 2014 na téma „Nutná obrana a její právní úprava z pohledu teorie a praxe“, nebyla tomuto návrhu věnována žádná pozornost z řad odborné veřejnosti.²² Stejného názoru na nekvalifikovanost tohoto návrhu je i Novotný

---

¹⁹ Pozměňovací návrh v tom smyslu, aby bylo převzato ustanovení z předchozího zákona, podali poslanci Jiří Bílý a Jan Klas.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 66- 67.

²¹ JOHN, Radek. Petice za rozšíření možností nutné obrany ve vlastním obydlí. In: *Parlamentní listy* [online]. 16. 3. 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petice-za-rozsireni-moznosti-nutne-obrany-ve-vlastnim-obydli-301322>.

²² Security Magazin [online]. 16. 3. 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.securitymagazin.cz/legislativa/ma-v-ceske-republice-obcan-pravo-ucinne-se-branit-utocnikovi-a-je-to-pravo-stejne-ve-vsech-krajich-republiky-1404043090.html>.

a Kybic.²³ V případě takovýchto nekvalifikovaných návrhů se nemohu ubránit pocitu, že hlavní motivací předkladatelů není skutečný zájem o zlepšení tohoto institutu, nýbrž pouze získání politických „bodů“ prostřednictvím citlivého tématu, kterým nutná obrana bezesporu je.

Bohužel, vzhledem k současné bezpečnostní situaci ve světě, která je ještě více přiživována sdělovacími prostředky, se lze důvodně domnívat, že ožehavé téma nutné obrany se v budoucnu stane terčem dalších novelizací. Napovídá tomu i fakt, že mnoho evropských států v současné době uvažuje o přijetí nejrůznějších opatření v boji proti terorismu. Naposledy se tak například Ficova vláda na Slovensku vyslovila k přijetí tzv. „protiteroristického balíčku“. Pokud takové novelizace budou dostatečně reflektovat potřeby společnosti a zároveň budou řádně odůvodněny, pak se takovým snahám není třeba bránit. Osobně mám však za to, že z důvodu účinnější možnosti obrany, měl být přijat původní vládní návrh, který skutečně poskytoval oporu obránci ve specifických situacích a daleko lépe řešil otázku přiměřenosti obrany.

---

²³ NOVOTNÝ, František a Petr KYBIC. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. 2015, roč. 19, č. 2., s. 19.

2 PLATNÁ HMOTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA NUTNÉ OBRANY V ČESKÉ REPUBLICE

2.1 Obecně k nutné obraně

Legální definici trestněprávního institutu nutné obrany formuluje § 29 trestního zákona, když uvádí, že „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem*“²⁴. Ve druhém odstavci zákonodárce vymezuje případy, kdy se tento institut neuplatní, když říká, že „*nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku*.“²⁵ Z výše uvedené zákonné definice vyplývá celá řada podmínek, jež musí být obráncem splněny a o nichž bude pojednáno níže.

Určitá obecnost legální definice tohoto institutu poskytuje rozsáhlý prostor pro výklad a aplikaci nutné obrany²⁶. Tuto skutečnost považují v praxi za přínosnou, neboť širokou variabilitu jednání v nutné obraně není možno zcela postihnout v trestněprávní normě.

Obecně tedy nutnou obranou můžeme rozumět odvracení protiprávního přímo hrozícího nebo trvajícím útoku na zájmy chráněné trestním zákonem²⁷. Smysl a účel nutné obrany je spatřován v mnoha faktorech a podmíněn je dlouhým historickým vývojem, jak již bylo řečeno výše. Tyto okolnosti ovlivňovaly nazírání na tento institut až do dnešní podoby. Především musíme vycházet z faktu, že jednání v nutné obraně (při dodržení všech podmínek formulovaných v zákoně) je beztrestné.²⁸ Každý občan má právo vystoupit na obranu proti útoku, jenž směřuje na zájmy chráněné trestním zákonem, a to nejenom své vlastní, ale i zájmy jiných (takzvaná pomoc v nutné obraně). Veřejná moc nemůže a ani nikdy v budoucnu nebude moci i při sebelepší organizaci účinně zasáhnout v každém případě porušení práva, respektive

²⁴ § 29 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb.

²⁵ § 29 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

²⁶ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR), s. 33.

²⁷ SOLNAR, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vyd., (Jako Základy trestní odpovědnosti 2. vyd.). Praha: Orac, 2003.

²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1071/2013

v případě útoku na zájem chráněný trestním zákonem. To je ostatně hlavní důvod a smysl vzniku institutu nutné obrany. Obránce zde v podstatě supluje veřejnou moc, která by za jiných okolností jako jediná měla právo zasáhnout. „*Stát tak i přesto, že si přivlastnil právo na trestní postih a potrestání pachatelů trestných činů, současně respektuje, že za určitých okolností silné mocenské oprávnění bude mít i poškozený napadený pachatelem.*“²⁹ Účelem je tedy poskytnout občanům možnost vlastní ochrany zájmů chráněných trestním zákonem v případech, kdy stát prostřednictvím svých orgánů není schopen včas zasáhnout a jejich ochranu zajistit. Aby bylo možné jednání kvalifikovat jako jednání v nutné obraně, je třeba splnit následující podmínky vyplývající z legální definice tohoto institutu:

- přímo hrozící či trvající útok;
- směřující na zájem chráněný trestním zákonem;
- obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Uvedené podmínky jsou kumulativního charakteru, tedy musí být splněny všechny.

2.2 Chráněný zájem

Jak vyplývá ze zákonné definice, nutná obrana je přípustná jen proti útoku, který ohrožuje zájmy chráněné trestním zákonem. Tyto zájmy (objekty trestných činů) jsou uvedeny ve zvláštní části trestního zákona. Jednání v nutné obraně je zásadně přípustné při obraně jakéhokoli zájmu chráněného trestním zákonem, respektive rodového (všeobecného) objektu trestného činu. Zatímco v předchozí právní úpravě byl rodový objekt uveden v § 1, kdy se jím rozuměly zájmy společnosti, ústavní zřízení ČR a práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, dnes tento výčet chybí. Dle současné právní úpravy lze nutnou obranu využít v případě útoku na jakýkoliv zájem chráněný trestním zákonem, tedy nejen zájmy jednotlivce, ale i právnických osob a koneckonců i státu.

Šámal dodává, že je však třeba ochranu, kterou zájmům poskytuje zákon, chápat kvalitativně, nikoli z hlediska intenzity, „*a to zejména tam, kde je ochrana trestním zákonem podmíněna určitou kvantitativně vyjádřenou hranicí (např. škodou nikoli nepatrnou u některých majetkových trestných činů nebo intenzitou*

---

²⁹ BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2., s. 43-50.

zranění či onemocnění u ublížení na zdraví), a proto je možno jednání v nutné obraně při dodržení jejích podmínek při ochraně zájmu jako takového, bez ohledu na to, zda útokem hrozí těžká újma na zdraví, ublížení na zdraví nebo jen drobná újma, jinak by bylo nutno toto zvažovat před vlastním jednáním, což s ohledem na povahu přímo hrozícího útoku není možné“³⁰

I přes fakt, že lze nutnou obranu využít proti útoku na jakýkoli chráněný zájem, u určité kategorie trestných činů je tato z povahy věci nemožná. Tak si například lze jen těžko představit nutnou obranu proti neoprávněnému podnikání, zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění atd. V praxi bude útok nejčastěji směřovat na život, zdraví, svobodu, majetek a rovněž i důstojnost a čest člověka (ta může být bráněna například zničením hanopisu). Pokud by útok směřoval na zájem, který není chráněn trestním zákonem, není v takovém případě nutná obrana dle § 29 TrZ přípustná. Novotný v komentáři³¹ k těmto zájmům uvádí, že je při těchto úvahách zapotřebí vzít v úvahu zejména čl. 23 LZPS, který stanoví právo občanů „*postavit se na odpor proti každému, kdo by ohrožoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.*“³²

Je třeba ještě dodat, že útok na chráněný zájem nemusí být vždy skutečný. Případná putativní nutná obrana se poté posuzuje dle zásad o skutkovém omylu. Problematice obrany před domnělým útokem bude věnována zvláštní kapitola.

2.3 Pojem útok

Útokem rozumíme úmyslné, protiprávní jednání člověka, jež je nebezpečné pro společnost. Tuto definici dovodila právní teorie a jako u většiny dalších pojmů je dále rozváděna soudní judikaturou. Neexistuje totiž v současné době žádný právní předpis, který by uváděl legální definici tohoto pojmu. Jen proti takto definovanému útoku je přípustná nutná obrana dle § 29 TrZ.

Již zde je možno spatřovat nekonzistenci názorů na zavinění útoku. Zatímco většina autorů se domnívá, že útok musí mít vždy formu úmyslného jednání, objevují se v literatuře názory, že útokem může být i jednání nedbalostní.

---

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 322.

³¹ NOVOTNÝ, František. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010 : komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010, s. 102.

³² Čl. 23 Listiny základních práv a svobod.

Takového názoru je například Šámal.³³ Naproti tomu takové jednání musí být vždy protiprávní. Musí tedy směřovat proti zájmům, které chrání trestní zákon. I zde je však přítomna nejednotnost v názorech, jak onu protiprávnost vykládat. Takový útok může dle současné nauky spáchat pouze člověk. Ačkoliv jsou z povahy věci vyloučeny útoky právnických osob, samozřejmě lze využít nutnou obranu proti fyzickým osobám, které v zájmu a jménem právnických osob útok konají.

Stejně tak za útok považujeme činy, jejichž trestnost z různých důvodů zanikla, nebo činy osob, které požívají hmotněprávní či procesněprávní exempce, tedy nelze je za takový čin stíhat. Za útok ve smyslu nutné obrany však nesmíme považovat nebezpečné chování zvířete (např. psa). Ostatně jak už vyplývá z úvodní definice pojmu útok, má se jím na mysli vždy pouze jednání člověka. Této, dle mého názoru nedostatečně řešené problematice, se věnuji v následující kapitole. Jak bylo již uvedeno, útok musí být nebezpečný pro společnost. Někteří autoři užívají pojem škodlivost, a sice nikoli nepatrná. „*Jednání vykazující pouze nižší míru společenské škodlivosti (může se jednat o přešupek či jiný správní delikt), je možno odvracet podle zásad uvedených v § 2 přestupkového zákona.*“³⁴

Útok přichází zpravidla ve formě konání či výjimečně opomenutí. Typickým příkladem útoku ve formě konání je fyzické napadení, jež je nejčastější. Opomenutím můžeme útok spáchat, pakliže například neoprávněně setrváváme v bytě jiné osoby, přestože jsme byli vyzváni k jeho opuštění, tedy svým jednáním porušujeme domovní svobodu dle § 178 TrZ. V tomto případě je třeba útok chápat jako jakési udržování protiprávního stavu. K nutné obraně při ochraně domovní svobody se vyjadřuje i judikatura, když tvrdí, že „*podmínky nutné obrany mohou být splněny i v případě, kdy oprávněný uživatel domu nutí jiného jednáním, které by jinak bylo trestným činem, např. pohrůzkou násilí, aby odešel z místa, které požívá ochrany domovní svobody a na němž neoprávněně setrvává.*“³⁵

Doposud jsem hovořil o útoku člověka coby jednotlivce, útočit však může i více osob. Aby však byl takový útok považován za útok ve smyslu § 29 TrZ, předpokládá se aktivní činnost každého z útočníků. Je bezpředmětné, zda intenzita

---

³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 219.

³⁴ NOVOTNÝ, František, Petr KYBIC. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. 2015, roč. 19, č. 2.

³⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 1996, sp. zn. 4 To 360/96.

útočnicků je stejná, či nikoliv, stejně tak v případě způsobu útočení. U takto popsaného útoku více osob je nutná obrana přípustná proti kterémukoliv útočnickovi.³⁶

2.3.1 Vyprovokovaný útok

Ač to možná není na první pohled zřejmé, útokem, proti němuž lze užít nutnou obranu, je i útok vyprovokovaný. I takový útok totiž ohrožuje chráněné zájmy. Je však třeba důsledně odmítnout útok, který je vyprovokován jen za tím účelem, aby mohl „obránce“ sám způsobit újmu „útočnickovi“ v „obránném jednání“. V takovém případě není jednání „obránce“ kryto nutnou obranou.

2.3.2 Útoky úředních osob

Jestliže bylo řečeno, že útok je jednáním protiprávním, pak není možno připustit nutnou obranu proti této kategorii osob. Nelze tak za útok považovat jednání úředních osob, například bezprostřední zásah ze strany policisty či zadržení dle § 75 a § 76 odst. 1 TrŘ³⁷, který osoba může subjektivně vnímat jako útok, nicméně objektivně jde o jednání v souladu s právem, tedy takové jednání nesměruje proti zájmům chráněným trestním zákonem a nutná obrana zde není přípustná.³⁸ Tato formulace však nesmí vést k mylné domněnce, že úřední osoby nemohou spáchat útok ve smyslu nutné obrany.

Současná právní nauka k této problematice zastává názor, že nutná obrana proti útoku úředních osob je možná jen v případě, kdy úřední osoba svým úkonem naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu, případně úřední osobě k provedení daného úkonu chybí pravomoc. V tomto případě nejčastěji půjde o zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329. Tato otázka může být v praxi i značně komplikovaná, protože například dle § 58 zákona o Policii České republiky *„Při zákroku proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let nesmí policista použít údery a kopy, slzotvorný, elektrický ani jiný obdobný dočasně zneschopňující prostředek, obušek ani jiný úderný prostředek, ..., vyjma případů, kdy útok takové osoby bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty anebo jiné osoby nebo hrozí větší škoda na majetku a nebezpečí nelze odvrátit*

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 1955, sp. zn. 1 Tz 349/55.

³⁷ Nutná obrana však není přípustná ani proti institutu tzv. občanského zadržení dle § 76 odst. 2 TrŘ – zájem společnosti na následném zjištění totožnosti osoby přistižené při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté a zajištění důkazů je vyšší než zájem na osobní svobodě této osoby.

³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 12. 8. 1976, sp. zn. 4 Tz 128/76.

jinak.³⁹ Můžeme si tak teoreticky představit situaci, kdy policista proti dítěti mladšímu 15 let užije obušek, tedy se dopouští trestného činu dle § 329 odst. 1a (vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu – v tomto případě citovanému § 58 zákona o Policii), což opravňuje tuto osobu bránit se proti tomuto zákroku nutnou obranou, nicméně tato obrana by byla zcela jistě vyhodnocena jako ohrožující minimálně zdraví policisty a tím pádem by již v tuto chvíli byl policista oprávněn takový prostředek (obušek, kopy a údery, atp.) proti osobě užít. V tento moment by se již nutná obrana nepřipouštěla. Tuto teoretickou úvahu zde uvádím především pro uvědomění si komplikovanosti tohoto institutu.

2.3.3 Útoky dětí a nepřičetných osob

Útok nemusí být vždy trestným činem, i když tomu tak ve valné většině případů je. Zákonodárce totiž musel brát v úvahu, že útok může být veden i dítětem, nepřičetnou osobou atd., resp. trestně neodpovědnou osobou. Zde se však dostáváme k problematice, na jejíž řešení nemá právní teorie dosud jednotný názor.

Zatímco někteří autoři nabádají vykládat protiprávnost útoku z hlediska subjektivního pojetí protiprávnosti, a tedy nepovažují nutnou obranu proti jednání dětí (trestně neodpovědných osob) či osob nepřičetných za přípustnou⁴⁰, jiní naopak nutnou obranu proti této kategorii útočníků připouští, což odůvodňují dostatečností naplnění znaku protiprávnosti ve svém objektivním pojetí.⁴¹ „*Nutná obrana směřuje proti útoku, který je objektivně protiprávní. Jestliže útok splňuje podmínku, že směřuje proti zájmu chráněnému trestním zákonem, a jsou splněny všechny zákonné podmínky nutné obrany, je obrana zásadně přípustná i proti osobám nepřičetným či dětem.*“⁴²

První názor dříve zastával například Solnař, ovšem s tím dodatkem, že by se při aplikaci krajní nouze měly zmírnit její podmínky ohledně proporcionality. Podle většiny dnešních autorů je proti útokům takových osob přípustná nutná

---

³⁹ § 58 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vyd., (Jako Základy trestní odpovědnosti 2. vyd.). Praha: Orac, 2003, s. 148.

⁴¹ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 172 s. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). s. 37.

⁴² Tamtéž.

obrana, pokud není jiného východiska.⁴³ Ostatně takové názory se objevují i v trestním právu jiných zemí (Německo, Francie). Autoři, kteří chápou takové jednání dětí a nepříčetných osob pouze jako nebezpečí ve smyslu krajní nouze, odůvodňují tento názor zejména tím, že je třeba na tuto kategorii osob brát zvláštní zřetel či že jejich jednání je méně nebezpečné než jednání trestně odpovědných osob. S tímto názorem však není možné souhlasit. Kde tyto autoři nacházejí takovou jistotu, že jednání těchto osob je méně nebezpečné? Naštěstí jak již bylo řečeno, podle současné úpravy lze jednání těchto osob odvracet dle ustanovení o nutné obraně.

Nezbývá než s tímto souhlasit, neboť jestliže zákon připouští, že útok nemusí být vždy trestným činem, pak je i bezpředmětné, zda je útok veden osobou trestně odpovědnou, či nikoliv. Přijetí prvního názoru by opět jen rozšířilo podmínky trestnosti obránce a přinutilo ho posuzovat v průběhu útoku, zda není náhodou veden od trestně neodpovědné osoby.

Netřeba zde poukazovat na vzrůstající brutalitu vedení útoku od mladistvých, tedy trestně neodpovědných osob. I proto zde nevidím prostor pro jakési privilegování této kategorie útočnicků. Musí jim být dáno jasně najevo, že stát zde připouští, aby obránce proti útoku takových osob plně využil nutné obrany, a tedy i způsobil větší škodu, než původně hrozila.

2.3.4 Obrana před nebezpečným chováním zvířat

Jestliže jsem v úvodu nastínil, že samotná problematika nutné obrany a jejích podmínek je širokou veřejností stále ještě ne zcela pochopena, pak v případě ohrožení zvířetem to platí dvojnásob. Nepochybně je to způsobeno i odlišnou právní úpravou, kdy se současná právní věda striktně drží názoru, že útokem ve smyslu nutné obrany může být pouze zaviněné jednání člověka. Jak již bylo řečeno, nebezpečné chování zvířat není útokem ve smyslu ustanovení o nutné obraně, vyjma situace, kdy je zvíře poštvané člověkem. V takovém případě je zvíře „živým nástrojem“ v rukou útočícího člověka. Jinak je třeba útok zvířete považovat za určitý druh nebezpečí, při jehož odvracení je třeba aplikovat ustanovení o krajní nouzi.

---

⁴³ NÝVLTOVÁ, Iveta. Objektívni a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. In: *Trestněprávní revue*. Praha, roč. 2, č. 7, 2003, s. 204-206.

Institut krajní nouze však obránci klade dosti přísné podmínky. Především je možno k jednání v krajní nouzi přistoupit pouze v případě, nešlo-li vzniklé nebezpečí odvrátit jinak (podmínka subsidiarity) a zároveň následek způsobený jednáním v krajní nouzi nesmí být stejně závažný, nebo dokonce závažnější než ten, který hrozil (podmínka proporcionality). Pomineme-li například malá plemena psů, jichž se lze relativně účinně zbavit okřiknutím či odkopnutím, osobně se domnívám, že splnění těchto dvou podmínek při obraně před bojovým plemenem psa je takřka nemožné. *Předně by totiž ohrožená či případně již napadená osoba měla „zjišťovat“, zda jde o psa poštvaného, či nikoliv. Poté, nebyl-li poštván, by měla vyhodnotit, zda se může napadení vyhnout. V praxi tedy patrně nejčastěji spočítat si, zda je schopna mu utéct, vylézt na nejbližší strom apod. Pokud uzná, že to možné není, měla by zvažovat, zda reakcí na útok nezpůsobí vyšší škodu, než mu hrozí útokem. Trochu s nadsázkou řečeno, měla by spočítat, zda její prokousnutá ruka je pro společnost cennější než zastřelený šampion.*⁴⁴ Takovýto teoretický myšlenkový proces ale nutně proběhne jen v hlavě zákonodárce, který se snaží za každou cenu „spravedlivě“ vyřešit střet dvou zákonem chráněných zájmů. Každý, kdo byl někdy napaden rozrušeným psem, však jistě vypoví, že ve chvíli ohrožení nemají takoveto úvahy a zvažování v mysli člověka místo. Navíc je třeba vzít v potaz, že zvláště bojová plemena psů mají stisk čelistí rovnající se hodnotě asi 1700 newtonů. Pro srovnání - svaly v lidské čelisti dosahují úrovně maximálně 600 newtonů.⁴⁵ Některá plemena jako například rotvajleři také lépe snášejí bolest, resp. při nervovém vzrušení těmto psům částečně chybí útlumová složka. Když k tomu ještě připočteme schopnost rychlé reakce při „útku“, jež je výrazně vyšší než u lidí, nemohu se ubránit pocitu, že obránce se zde nachází ve stejné situaci, ne-li ještě v horší co do následků, jako kdyby proti němu útočil například člověk s bodnou zbraní. Domnívám se, že podmínka subsidiarity (například útěk), je také daleko spíše splnitelnější v případě útoku člověka nežli psa.

Tento rigidní postoj trestněprávní nauky v tom smyslu, že útokem může být pouze jednání člověka, pramení patrně také z určitého dogmatu, že nejnebezpečnější útok a nejcitelnější následky může způsobit svým jednáním

---

⁴⁴ KUČERA, Pavel a Milan RICHTER. Za vraždu králíka doživotí? In: *Trestní právo*, roč. 10, č. 4, 2005, s. 2-3.

⁴⁵ LP Dental. *Síla stisku zubů čelistmi u zvířat* [online]. 2014 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.lpdental.cz/p92/sila-stisku-zubu-celistmi-u-zvirat>.

pouze člověk. Tomu ale odporují všechna výše uvedená fakta o způsobu útoku, síle a dalších faktorech ovlivňujících výsledný „boj“ s nebezpečným psem.

Pokud by někdo považoval tuto mou úvahu i další mnou formulovaná fakta o možnosti napadení člověka psem za poněkud přehnaná či nadnesená, pak lze odkázat na relativně nedávný judikát Nejvyššího soudu týkající se tohoto problému, kdy *„byl obviněný L. D. uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví...jako spolumajitel tří psů rasy amerického pitbula... řádně nezajistil oplocení svého pozemku, z něhož psi utekli, přičemž ... před vraty sousedního objektu společnosti M. napadli hlídače R. K., a způsobili mu mnohočetná poranění obličeje a krku s porušením cév, s následným vznikem významné vzduchové embolie a krevní ztráty, v důsledku nichž poškozený na místě zemřel.“*⁴⁶ Nejvyšší soud dále konstatoval, že *„psi jsou obecně nebezpečnými zvířaty způsobitelnými bez dostatečného dozoru a ostrahy druhým osobám způsobit zranění či smrt. Je též nutné poznamenat, že nebylo potřebné zkoumat v daném případě ani to, zda právě jím chovaná konkrétní plemena jsou více nebezpečná než psi jiní, protože k vážnému poškození zdraví či ke smrti člověka může dojít v případě pokousání psem plemene i méně nebezpečného. Konkrétně tuto skutečnost nebylo nutné prokazovat, neboť ji lze považovat za obecně známou, historicky danou lidskou zkušenost.“*⁴⁷

Samozřejmě, že i v případě krajní nouze, je možno psa zabít, pakliže nešlo nebezpečí odvrátit jinak. Tato formulace však už implikuje, že pro beztestné zabití (například zastřelení) psa je třeba, aby tento se na nás vrhl a tím pádem již bylo nemožné utéci či se skrýt atp. Člověku, který si je vědom objektivní přesily bojového plemene psa, však musí být jasné již ve chvíli, kdy tento proti němu běží, že pokud ho nezneškodní dříve, než pes zahájí fyzický útok, bude mít obránce jen pramalou šanci vyjít z tohoto boje bez zranění. Právě do takovéto slepé uličky však současná úprava obránce žene, neboť v případě, že pes ještě nepřišel s člověkem do fyzického kontaktu (rozuměj boje), měl by obránce předně pomýšlet například na útěk. Bylo by opakováním uvádět zde důvody, proč by se takový útěk zcela jistě nezdařil a proč by došlo ke střetu, při němž by však možnosti obrany člověka byly již dosti chabé. Zvažování podmínek krajní nouze člověkem při ohrožení je zde v rozporu s naprosto instinktivní lidskou obranou proti takovýmto nebezpečným zvířatům, jejichž provedení útoku a zejména

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 3. 2007, sp. zn. 8 Tdo 257/2007.

⁴⁷ Tamtéž.

následky jsou daleko více blízké útoku člověka než jen obecně formulovaného nebezpečí ve smyslu krajní nouze.⁴⁸ Napadený člověk, jenž při obranném jednání nesplní podmínku subsidiarity a proporcionality a útočícího psa například zabije, se tak zde ocitá v roli obviněného před trestním soudem (jako pachatel trestného činu poškození cizí věci dle § 228 TrZ), kde si v rámci dokazování vyslechne úvahy, zda nebylo možno spíše utéct či se snad jen schoulit do klubíčka a přečkat do doby, než o něj pes ztratí zájem. Je otázka, zda takový člověk, až se stane v budoucnu svědkem útoku psa na člověka, vyrazí onomu člověku na pomoc, či si to raději rozmyslí.

V poslední době jsme svědky častých diskusí a návrhů na zpřísnění postihu trestné činnosti páchané na zvířatech, myslím si však, že stejně aktuální je uvažovat i o prostředcích ochrany lidí před nebezpečnými zvířaty. Ačkoliv majitelé rizikových plemen psů⁴⁹ se zvláště na internetových diskuzích zaštitují statistikou, která tvrdí, že napadení psem skončilo smrtí od roku 2000 asi „jen“ v sedmi případech, už jaksi zapomínají dodat, že samotné napadení je naopak velmi časté. Taktéž je možno u těchto mnohdy nekvalifikovaných majitelů rizikových plemen vysledovat často extrémní názory spočívající v tvrzení, že chyba není na straně psa, ale příčinou problémů je vždy člověk. Pokud tímto „problémem“ mají na mysli i jen existenci člověka nacházejícího se v blízkosti psa, pak s nimi musíme souhlasit. *Ve studii, kterou realizoval Státní zdravotní ústav na vybraných pražských školách, téměř 40 % žáků uvedlo, že do 12 let svého věku bylo pokousáno psem (často se jednalo o vlastního nebo známého psa), přičemž čtvrtina těchto zranění vyžadovala lékařské ošetření. Tyto údaje odpovídají zjištěním amerických studií, které uvádějí, že každé druhé dítě stejné věkové skupiny v USA bylo poraněno psem.*⁵⁰ Poranění, která při útoku způsobí pes, vedou také poměrně často ke vzniku vážného infekčního onemocnění. I přestože nejsem zastáncem častých novelizací, které v důsledku vedou jen ke stále větší neinformovanosti laické veřejnosti, domnívám se, že v tomto případě je

---

⁴⁸ KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Za vraždu králíka doživotí? In: *Trestní právo*, roč. 10, č. 4, 2005, s. 2-3

⁴⁹ Rizikovými plemeny psů je třeba chápat především bojová plemena. Bohužel pojem „bojová plemena“ není v současné době upraven žádným právním předpisem ani tzv. kynologickými standardy, a tak je třeba vycházet ze subjektivního vnímání veřejnosti. Především jsou takto uváděni např. doberman, pitbulové, rotvajleři, stafordšířští teriéři atp. Nutno však podotknout, že vážné poškození zdraví či smrt mohou způsobit i méně nebezpeční psi, jak už ostatně bylo uvedeno v citovaném judikátu.

⁵⁰ JANOUŠEK, Stanislav, Zuzana ZVADOVÁ a Miloslav KODL. *Psi Praha: Státní zdravotní ústav*, 2003. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/Program_SPZ/pes_1_.pdf.

namíste uvažovat o možnosti zahrnutí napadení zvířetem pod pojem útok ve smyslu ustanovení o nutné obraně, a tedy nutnou obranu zde připustit. Názoru, že ohrožení zvířetem není útokem ve smyslu nutné obrany, nahrával i fakt, že po dlouhou dobu bylo zvíře považováno dle občanského zákoníku za věc. Nicméně současný občanský zákoník již zvířeti přiznává výsadnější postavení, když ho charakterizuje jako smysly nadaného živého tvora⁵¹, a tak je třeba zde logicky poukázat i na potřebu vhodnější úpravy obrany před ním.

V citovaném článku autoři nastiňují ještě možnost, „*zda by nebylo možné připustit nutnou obranu proti nikoliv úmyslnému, ale nedbalostnímu jednání (útoku) člověka, jenž měl o psa dbát, a přesto dopustil napadení jiné osoby.*“⁵² Ačkoliv bychom museli na základě tohoto návrhu připustit útok ve formě nedbalostního jednání, i takovou myšlenku považuji za správnou, respektive lépe vyjadřující skutečnost napadení osoby psem. Člověku v takové situaci by uvedená potenciální právní úprava pomohla se zbavit zbytečných úvah a raději si účinně chránit zdraví a život, jež koneckonců patří k nejdůležitějším zájmům chráněným trestním zákonem.

2.3.5 Přímou hrozcí či trvající útok

Aby mohl obránce využít institutu nutné obrany, musí útok na zájmy chráněné trestním zákonem přímo hrozit či trvat. Přímou hrozcím útokem se má na mysli stav, kdy ve velmi krátkém časovém úseku má dojít k ohrožení chráněných zájmů, přesněji řečeno, osoba má reálné, velmi důvodné obavy, že k takovému útoku bezprostředně po hrozbě dojde. Z hlediska obrany však není žádoucí čekat na první úder útočníka, neboť by obránce mnohdy ani neměl šanci obranu uplatnit. Není nutné, aby byla hrozba nějakým aktivním způsobem demonstrována či jen vyslovena. Pro účely nutné obrany bude stačit, když hrozba pro obránce vyplyne z okolností daného případu (může se jednat o fakt, že útočník je znám svou impulzivní povahou se sklony k agresivitě či byl v minulosti již trestán pro násilnou trestnou činnost). Musí být zřejmé, že útok bude nevyhnutelně následovat. V opačném případě by se jednalo o předčasnou obranu, která není dovolena. Iniciativa tedy musí vždy vzejít od útočníka. Je možno se ztotožnit s názorem, že „*pro rozpoznání může být pomocným kritériem vývojové stadium*

---

⁵¹ § 494 Občanský Zákoník.

⁵² KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Za vraždu králíka doživotí? In: *Trestní právo*. roč. 10, č. 4, 2005, s. 2-3.

*trestného činu, do něhož se jednání útočnicka dostalo, neboť pokus trestného činu bude mít zpravidla povahu přímo hrozícího útoku, oproti tomu jednání útočnicka spočívající v přípravě trestného činu zpravidla nebude mít charakter přímo hrozícího útoku.*⁵³ Útok musí být nepřerušovaný a musí trvat, při přerušení či skončení útoku není možné uplatnit nutnou obranu⁵⁴, vyjma přerušování ve smyslu chvilkové přestávky útočnicka ve snaze nabrat dalších sil pro útok. Obecně vzato za konec útoku považujeme stav, kdy chráněným zájmům již nehrozí další nebezpečí. Jakákoliv další aktivita ze strany obránce by již byla posuzována jako překročení mezí nutné obrany.

Je také třeba rozlišovat ukončení útoku od dokonání činu. Ukončení útoku totiž nemusí být totožné s dokonáním činu. Právě díky tomu je možno užít nutnou obranu i proti pachateli krádeže, který odcizil předměty a odnáší si je. Černý dodává, že „*při loupeži či krádeži záleží na tom, jestli útočnick ukořistí věc či nikoliv. Pokud bude odvrácen od svého jednání k útěku a bude pronásledován, nejedná se o nutnou obranu, ale o snahu o zadržení pachatele.*“⁵⁵ Stejně tak jestliže dojde ke krádeži a poškozený ví, kdo tyto věci odcizil (zná pachatele), nejde o nutnou obranu, jestliže si druhý den zajde za pachatelem a domáhá se násilím svých věcí.

O nutnou obranu nejde také v případě, kdy osoba A napadne osobu B, a osoba B se až po delší časové prodlevě rozhodne „vrátit“ napadení osobě A. „*Koncový moment nutné obrany je tedy tam, kde pomíjí nebezpečí pro napadené zájmy anebo tyto zájmy jsou již definitivně porušeny a nehrozí nebezpečí dalších škod.*“⁵⁶

2.4 Přiměřenost obrany

Jak bylo již uvedeno, nutná obrana nevyžaduje splnění podmínky subsidiarity ani proporcionality. Zákon pouze vyžaduje, aby obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Solnař připomíná, že je třeba důsledně rozlišovat požadavek přiměřenosti od proporcionality. Zatímco proporcionalita

---

⁵³ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR), s. 37.

⁵⁴ Srov. Rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 8. 10. 1951, sp. zn. 6 Tk 445/51.

⁵⁵ ČERNÝ, Petr. Nutná obrana v současném pojetí. In: *Státní zastupitelství*, roč. 6, č. 7-8 (2008), s. 27-32.

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 333.

představuje jako znak krajní nouze poměr mezi napadeným a obětovaným zájmem, přiměřenost není poměr mezi těmito zájmy, nýbrž mezi jednáním zaměřeným k obraně a způsobu útoku. Způsobem útoku, jenž má velký význam právě při následném posuzování obrany, máme na mysli především osobu útočnicka, časovou a místní okolnost, způsob provedení útoku, prostředky k jeho provedení i například to, zda se jednalo o jednoho či více útočníků. Přiměřenost proto zpravidla není vyloučena neúměrností mezi napadeným a obětovaným zájmem.⁵⁷

Můžeme tedy konstatovat, že v současné době jsou meze nutné obrany charakterizovány pojmem přiměřenost. Zde se dostáváme patrně k neproblematičtější části tohoto institutu. Mnohdy je totiž v individuálních případech velmi problematické určit, kdy byla ještě obrana přiměřená a kdy již nikoli. Jestliže přijmeme tezi, že tato přiměřenost obrany znamená, že obrana je způsobilá odvrátit útok (tedy musí být logicky intenzivnější než útok), pak také musíme mít na paměti limitující ustanovení § 29, že tedy tato obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Zákonodárce se zde snaží, na rozdíl od předchozích právních úprav, zvýhodnit postavení obránce, když užívá pojem „zcela zjevně nepřiměřená.“ „*Zcela zjevné je to, co je očividné a nepochybné, a proto musí jít o hrubý nepoměr.*“⁵⁸ Tudíž obrana může být nepřiměřená, ale nikoli zcela zjevně.

Není dost dobře možné požadovat od obránce, aby jeho obrana byla přiměřená způsobu útoku právě z toho důvodu, že by patrně nedosáhla intenzity schopné odvrátit útok. Jak už jsem uvedl, u nutné obrany také zákon po obránci nevyžaduje, aby se snažil útok odvrátit jinak, tedy například utéci. Není ani zapotřebí, aby obránce použil na svoji obranu prostředky, které budou alespoň zčásti odpovídat prostředkům útočnicka. Takový požadavek by byl ostatně ve většině případů stejně nesplnitelný. Obránci zpravidla nezbyvá nic jiného, než se bránit tím, co má zrovna „po ruce“. Pak je rozhodující, jakým způsobem takové prostředky užije. Je tak možné, aby obránce použil například zbraň proti neozbrojenému útočnickovi či udeřil člověka, o němž je známo, že byl v minulosti trestán pro násilnou trestnou činnost a který k němu nedlouho předtím pronášel

---

⁵⁷ SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. Vyd., (Jako *Základy trestní odpovědnosti 2. vyd.*). Praha: Orac, 2003, s. 151.

⁵⁸ HRAZDÍRA, Ivo, Libor KOVÁRNÍK a František NOVOTNÝ. *Použití zbraně a zákon*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2000, s. 373.

výhrůžky, přičemž obránce důvodně nabyt obav, že útok je nevyhnutelný. K tomu je vhodné uvést rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 1957: „*Přiměřenost obrany, které obžalovaný použil proti hrozícímu útoku poškozeného, nutno posuzovat z hlediska konkrétní situace, v níž se vůči útočnickovi ocitl. Obžalovaný znal poškozeného jako člověka se sklonem k násilnostem, zejména když jedná pod vlivem alkoholu – což ostatně vyplývá i ze zprávy o jeho pověsti. Obžalovaný proto mohl právem předpokládat, že poškozený mu ublíží na zdraví, pakliže obžalovaný připustí, aby hrozící útok vykonal a aby uskutečnil pronesené vyhrůžky násilí. Odvolací soud dospěl proto k závěru, že úder pěstí do hlavy, jehož obžalovaný užil, aby odvrátil útok, lze považovat za obranu hrozícímu útoku za dané situace přiměřenou. Obranu proti útoku přímo hrozícímu nebo trvajícím nelze považovat za nepřiměřenou jen proto, že napadený se útoku nevyhnul útekem, i když byl útek možný, anebo že nezvolil mírnější způsob obrany než způsob nevybočující ještě z mezí přiměřenosti obrany.*“⁵⁹

I přestože jsem výše uvedl, že zákon se snaží takto zvýhodnit obránce, nemyslím si, že by například v případě použití zbraně (jakékoliv) proti neozbrojenému útočnickovi šlo o nějaké výrazné zvýhodnění v pravém slova smyslu. Předně je třeba si uvědomit, že útočník je na útok připraven, kdežto obránce do poslední chvíle neví, že dojde na atak. Dále je třeba vzít v úvahu, že útočník je mnohdy osobou, která má často blízko k řešení konfliktů násilím, respektive útokem. Naproti tomu obránce může být typem člověka, jemuž se přičí jakákoli násilnost byť i ve formě obrany, a tak i přesto, že má v té době po ruce prostředky, jež jsou způsobilé odvrátit útok, nakonec se k tomuto v daném psychickém rozpoložení vyvolaném útočnickem neodhodlá. Z toho důvodu je správné, že zákon dovoluje bránit se proti útoku v podstatě jakýmkoli způsobem vyjma obrany, jež by byla zcela zjevně nepřiměřená. Zvýhodnění obránce to však rozhodně není, neboť útočník bude mít vždy navrch už jen z důvodu, že je to právě on, od něhož vzešla iniciativa, tudíž je na útok daleko lépe připraven. Tímto chci především ilustrovat, že pokud by obrana musela být přiměřená způsobu útoku, pak by ji splnil jen málokdo, takže bychom se o obráncích zpravidla dozvíдали jako o pachatelích trestného činu zabití dle § 141 TrZ (privilegovaná skutková podstata k § 140). Lze si tak představit, že proti sobě stojí agresivní,

---

⁵⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 1957, sp. zn. 4 To 181/57.

třebaže neozbrojený útočník, známý svou kriminální minulostí, od něhož přímo hrozí útok, a obránce, který ze strachu o svůj život ve stavu extrémního psychického vypětí použije zbraň proti útočnickovi, jenž má „holé ruce.“ Takové jednání obránce lze ještě posoudit jako splnění podmínek nutné obrany, zejména druhého odstavce. „*Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočnickovi zbraň, neznamena, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Podmínkou ustanovení o nutné obraně není skutečnost, že útok nebylo možno odvrátit jinak. Obránce není povinen ustupovat před neoprávněným, přímo hrozícím nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem.*“⁶⁰

Velmi důležitým požadavkem při hodnocení přiměřenosti obrany je, jak již bylo uvedeno v judikátu, nutnost ji posuzovat z hlediska konkrétní situace. Přiměřenost lze totiž posuzovat jakoby ze dvou pohledů. Tím prvním je nazírání na obranu z objektivního hlediska. Tímto hlediskem posuzuje obranu někdo nezúčastněný, někdo, kdo nebyl byt' jen svědkem inkriminovaného jednání. Pohled takového člověka bude ale dosti zkreslený, nereflektující konkrétní situaci, v níž se obránce a útočník nacházeli. Stejně tak nebude schopen přesně posoudit, jak obránce útok a jeho intenzitu vnímal atp. Naproti tomu subjektivní hledisko vychází z chápání celé situace obráncem, z jeho psychického stavu vyvolaného útokem, jeho úsudku, zda byla konkrétní obrana potřebná k odvrácení útoku.⁶¹ „*Každý případ nutné obrany musí být posuzován komplexně ve všech souvislostech jeho okolností a přísně individuálně.*“⁶²

Orgány činné v trestním řízení by při hodnocení obrany měly vycházet především právě ze subjektivního hlediska. Ačkoliv soudy v rámci judikatury na toto soustavně poukazují, ne vždy je to však v praxi dodržováno, neboť posuzování z objektivního hlediska je pro tyto orgány svým způsobem jednodušší. Nemusí totiž brát v úvahu výše jmenované okolnosti, jež formovaly vnímání obránce a na jejichž základě zvolil takovou obranu. Kratochvíl k tomu dodává: „*Subjektivní pojetí dává soudu směrnici, aby posuzoval podmínky nutné obrany s určitou velkorysostí a tyto podmínky zvažoval především z hlediska představ osoby, která se brání. Subjektivní pojetí však nelze absolutizovat, neboť by mohlo*

---

⁶⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 12. 1994, sp. zn. 7 To 202/94.

⁶¹ HRAZDÍRA, Ivo, Libor KOVÁRNÍK a František NOVOTNÝ. *Použití zbraně a zákon*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2000, s. 373.

⁶² Zobecňovací materiál Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

*dojít k ospravedlnění závažných a zásadních chyb obránce, jeho zcela chybného hodnocení situace založeného např. na trestuhodné nepozornosti, v důsledku čehož by osoba neodpovídala za následky, pokud by obrana byla v souladu s jejími mylnými představami. Nelze tedy zaujmout zcela subjektivistický přístup, když vždy je nutno celou situaci posuzovat a hodnotit komplexně a v celém jejím vývoji.*⁶³

2.5 Vybočení z mezí nutné obrany

Vybočení či někdy užívaný pojem překročení mezí nutné obrany je asi nejcitlivější částí tohoto institutu. V právní nauce bývá také označován jako exces. Vybočení z mezí nutné obrany je protiprávní a společensky škodlivé. Ona mez je charakterizována právě stanovením časových podmínek obrany a intenzity obrany. Ustanovení § 29 TrZ stanoví, že obrana je přípustná pouze proti přímo hrozícímu či trvajícím útokům a zároveň nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Tedy taková obrana může být i zjevně nepřiměřená, ale nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Zde je třeba zopakovat, že pro nutnou obranu se nevyžaduje splnění podmínek proporcionality ani subsidiarity. Tedy nelze na obránce klást požadavky v tom smyslu, aby se útoku vyhnul například útekem a stejně tak nelze požadovat způsobení stejného následku, který hrozil. Na druhou stranu je třeba přijmout tu skutečnost, že nelze útočnicka usmrtit v případech, kdy by k odražení útoku stačilo jej pouze zranit.⁶⁴ V tom ostatně tkví celá problematika excesů.

Právě nedodržení podmínek nutné obrany, a tedy vybočení z mezí v praktickém důsledku způsobí, že se z obránce stává pachatel trestného činu (nejčastěji půjde o ublížení na zdraví) a z útočnicka poškozený. Zde je třeba vyzdvihnout názor Kuchty: *„Případy, kdy občan jednal za situace, kdy nebyly splněny podmínky nutné obrany, nebo kdy překročil meze dovoleného jednání, mají velký význam nejen pro konkrétní případ, ale značnou měrou přispívají i k formování právního vědomí občanů.*⁶⁵ K tomu jen dodávám, že zvláště v dnešní době, charakterizované mocí a všudypřítomností médií, se tyto případy těší velkému zájmu sdělovacích prostředků zvláště tehdy, stane-li se před soudem

---

⁶³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 385.

⁶⁴ HRAZDÍRA, Ivo, Libor KOVÁRNÍK a František NOVOTNÝ. *Použití zbraně a zákon*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2000, s. 374.

⁶⁵ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 164.

z útočníka poškozený. Lze si pak už snadno domyslet, jak taková skutečnost působí na převážně rigidní vnímání veřejnosti v tom smyslu, že obránce přece nemůže odejít od soudu s trestem, když se „jen bránil“. Často pak u veřejnosti sledujeme nedůvěru v rozhodování soudů coby nezávislých institucí a koneckonců i nedůvěru v samotný právní řád. Je tedy velmi důležité ve sporných případech velmi pozorně a pečlivě posuzovat, zda k překročení došlo, či nikoliv. Přitom je třeba, jak už bylo jednou řečeno, postupovat přísně individuálně. Právní věda rozlišuje dva takové případy možného překročení mezi neboli excesu.

- Exces intenzivní – o nějž jde v případě obrany, která je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Je zde tak hrubá disproporce mezi způsobem útoku a obranným jednáním, že ji nelze přisuzovat psychickému stavu obránce v době útoku. Např. děti přelézají plot, aby si na pozemku osoby A natrhaly švestky. Osoba A, jež toto vyhodnotí jako porušování domovní svobody, a tedy útok na zájem chráněný TrZ, se rozhodne, že vhodným způsobem obrany bude střelba z brokovnice. Dalším příkladem, jenž se v minulosti udál, byla situace, kdy si mírně podnapilý občan soustavně „zkracoval“ cestu přes pozemek jiné osoby. Majiteli tohoto pozemku po čase došla trpělivost a na „útočníka“ se vybavil lopatou a jiným náčiním, čímž mu způsobil těžké ublížení na zdraví. K této problematice se před časem vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu IV. ÚS 433/02, kde uvádí: *„Ústavní soud souhlasí se závěrem obecných soudů, že odsouzený vybočil z mezí nutné obrany v excesu intenzivním. Vzhledem k banálnosti celého konfliktu, kdy odsouzený musel očekávat, že mu nehrozí větší újma než „zbití“, jeví se již jeho prvotní reakce - nošení masivního kuchyňského nože - jako nepřiměřená, i když obecně příprava zbraně proti očekávanému útoku závěr, že jde o nutnou obranu, nevylučuje (srov. judikát R 19/1982). Je nepochybné, že P. D. fyzicky napadl stěžovatele, konflikt inicioval a byl tedy útočníkem. Samotný útok poškozeného, byť byl veden s velkou razancí (silný úder pěstí do hlavy, kopnutí kolenem do břicha), bylo ale možno nepochybně odvrátit obranou nižší intenzity, byť by vedla i k poranění poškozeného. Intenzita obrany, má-li být způsobilá odvrátit útok, může být zásadně silnější než intenzita útoku. Obrana však*

nesmí být zcela zjevně, přehnaně silnější, než je třeba k odvrácení útoku.“⁶⁶

- Exces extenzivní – o něm mluvíme v případě, kdy obranné jednání se děje mimo časový rámeček útoku. Jinými slovy se obrana uskutečňuje v době, kdy chráněnému zájmu ještě/již nehrozí žádný útok. Např. napadená žena coby oběť pokusu o znásilnění odrazí útok pachatele výstřelem, který zasáhne jeho ruku. Zatímco útočník se svíjí na zemi v bolestech, tedy chráněnému zájmu již očividně nehrozí žádné nebezpečí, žena do něj „pro jistotu“ či ze msty ještě dvakrát vystřelí, čímž zavíná jeho smrt.

Dostí diskutovanou je také možnost použití střelné zbraně proti neozbrojenému útočníkovi. O tomto problému jsem se již zmínil v předchozí kapitole, nicméně s ohledem na problematiku vybočení z mezí nutné obrany je dobré zmínit zde rozhodnutí Nejvyššího soudu, který stanovil, že nejde o vybočení z mezí nutné obrany, jestliže napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení útoku, realizovaného házením kamení, použil střelnou zbraň. *„Jestliže byl útok vůči napadenému veden ze strany útočníka opakovaným házením kamenů sice z větší vzdálenosti, avšak takovou intenzitou a tak velkými kameny, že mu hrozilo způsobení i závažného zranění, přičemž tento útok stále trval, nejde o vybočení z mezí nutné obrany, pokud napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení takového útoku použil střelnou zbraň.“*⁶⁷

V praxi je nejvíce problematické posuzování intenzity obrany, tedy posouzení, zda nedošlo k intenzivnímu excesu. Česká právní úprava ve svém ustanovení bohužel nepamatuje na situace, kdy obránce vybočil z mezí v důsledku silného rozrušení způsobeného zmatkem, strachem či úlekem, ač byla taková úprava součástí původního vládního návrhu (viz výše). I přesto si trůfám tvrdit, že je obránce (i díky benevolentní judikatuře) poměrně dobře chráněn. V případě, že obránce vybočí z mezí nutné obrany, nabízí právní teorie v podstatě tři možnosti, jak takové jednání (exces) privilegovat. Jde tedy o:

- snížení trestní sazby uplatněním polehčujících okolností, případně mimořádným snížením trestu či upuštěním od potrestání

---

⁶⁶ Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 49, sp. zn. IV. ÚS 433/02 ze dne 1. 4. 2004.

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. 3 Tdo 840/2006.

- vyloučením trestní odpovědnosti, pakliže k excesu došlo v důsledku silného rozrušení způsobeného strachem, zmatkem či úlekem
- konstrukcí zvláštních privilegovaných skutkových podstat.⁶⁸

Česká právní úprava v případě excesů umožňuje užít prostředky uvedené v první kategorii, tedy snížení trestní sazby uplatněním polehčující okolnosti dle § 41 písm. g), mimořádným snížením trestu odnětí svobody dle § 58 odst. 6 či upuštění od potrestání dle § 46 odst. 1. Zde je třeba ještě dodat, že trestní zákon obsahuje i zvláštní privilegované skutkové podstaty (§ 141 a 146a), které se užijí v případě, kdy smrt či těžká újma na zdraví byla způsobena z omluvitelné pohnutky.

2.6 Putativní nutná obrana

Útok, který směřuje na některé zájmy chráněné trestním zákonem, nemusí být vždy skutečný. Obránce, který takový útok považuje vzhledem k okolnostem za skutečný, jedná v rámci domnělé či tzv. putativní obrany. Podstatou této obrany je fakt, že „obránce“ se mylně domnívá, že hrozí útok na zájmy chráněné trestním zákonem. V praxi může jít o různé „žertíky“ domnělého útočníka s cílem postrašit „obránce“. Obecně se takové jednání obránce posuzuje podle zásad o skutkovém omylu pozitivním. Nicméně pro stanovení trestní odpovědnosti je třeba zjistit, zda se „obránce“ (obviněný) mohl důvodně domnívat, že jedná v nutné obraně či zda jednal v tomto omylu z nedbalosti.⁶⁹ V případě, že jednal v nedbalosti, tedy měl či přinejmenším mohl ve vztahu k okolnostem vědět, že nejde o skutečný útok, bude trestně odpovědný za způsobený následek z nedbalosti. Tak hovoří i nedávný judikát Nejvyššího soudu z července 2015: *„Při posuzování, zda osoba jedná v tzv. putativní nutné obraně, je nezbytné zabývat se otázkou, zda byl dán nesoulad mezi představou obviněného a realitou, tedy zda a jakým způsobem mohl být takový nesoulad – se zřetelem na duševní rozpoložení obviněného – navozen. Jedná se tedy o zjištění, zda obviněný mohl subjektivně nabýt mylného přesvědčení, že okolnosti, za kterých koná, odpovídají nutné obraně“*⁷⁰

⁶⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 387.

⁶⁹ K tomu srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 938/2012.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2015, sp. zn. 6 Tdo 703/2015.

Problematice putativní nutné obrany se budu obsáhleji věnovat v části pojednávající o slovenské právní úpravě, neboť ta má putativní obranu zakotvenou přímo v zákonném ustanovení.

2.7 Automatická obranná zařízení

S nutnou obranou úzce souvisí i problematika automatických obranných zařízení (systémů). Ačkoliv bychom mohli z názvu usoudit, že jde o fenomén dnešní doby, není to tak úplně pravda. Některé druhy nástrahových zařízení zná lidstvo již velmi dlouho. V dávných dobách sloužili především k ochraně hrobů před vykradači. Hojného rozšíření se dočkali v 18. a 19. století.⁷¹

Vzhledem k tomu, že jde o poměrně obecný pojem, je potřeba tato zařízení blíže specifikovat. Hruška a Bureš jimi rozumí *„jakékoliv konstrukce mající charakter nástrahy, na bázi mechanické, plynové, palné zbraně, expanzního přístroje, využívající elektrickou energii, obsahující jed a další možné komponenty, instalované s cílem odvrácení budoucího útoku pachatele směřujícího na některý ze zájmů chráněných trestním zákonem.“*⁷² Systematicky je dělí do 4 kategorií:

- První kategorie – zařízení bez rizika následků na zdraví a životě člověka (samočinné zámky, akustická zařízení, střepy v plotě, ostnaté dráty, atd.)
- Druhá kategorie – zařízení, která využívají elektrického proudu či fungují na mechanickém principu (samostřily, lovecké pasti, propojení elektřiny s dveřní klikou, atd.)
- Třetí kategorie – zařízení, která sestávají ze státem kontrolovaných součástí (zařízení obsahující výbušniny, složitá samostřelná zařízení, atd.)
- Čtvrtá kategorie – zvířata využívaná pro účely hlídání (psi, kočkovité šelmy, hadi)

Z hlediska nutné obrany nás bude zajímat především možnost jejich použití, tedy jejich přípustnost. Ta je dána specifickými vlastnostmi konkrétního zařízení. Obecně lze říci, že použití automatických obranných zařízení je dovoleno, neboť v žádném právním předpise není stanoven jejich zákaz.⁷³ Na

---

⁷¹ HRUŠKA, J. a BUREŠ, R. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva. In: *Trestní právo*, Praha, roč. 14, č. 7 – 8 (2010), s. 4-15.

⁷² Tamtéž, s. 4-15.

⁷³ K tomu srov. čl. 2 odst. 3 LZPS – Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

druhou stranu jsou stále aktuální diskuze o tom, zda je tomu tak správně. Odpůrci takových zařízení vycházejí především z teze, že instalace takových zařízení neodpovídá nutné obraně dle § 29 TrZ. Jako hlavní důvod je uváděn fakt, že by se jednalo o předčasnou obranu, tedy intenzivní exces. S tím ale nelze souhlasit, neboť obrana se uskutečňuje teprve v okamžiku útoku, resp. bezprostředně po něm. Další problém je spatřován v tom, že takové zařízení nemůže posoudit intenzitu útoku a tedy ani přizpůsobit k tomu obranu. V tom spatřuji největší nedostatek těchto zařízení, neboť nedokáží rozpoznat, zda se jedná o útok či nikoliv (zda osoba vstupující do objektu je lupič či jen poštovní doručovatelka nebo složky integrovaného záchranného systému).

Za zásadní lze považovat stanovisko Nejvyššího soudu z roku 2009, které přímo říká, že použití automatického obranného zařízení lze posuzovat jako nutnou obranu za podmínek, že působí pouze v době přímo hrozícího či trvajících útoku a zároveň není jeho účinnost zcela nepřiměřená způsobu útoku.⁷⁴ Jak již bylo uvedeno výše, právě jeho účinnost, resp. reakce na způsob útoku bude v praxi velmi problematická zejména u samostřílů, výbušnin a dalších nástrahových zařízení, která způsobují následky na zdraví a životě. V případě zasažení osoby, která není útočníkem, přichází v úvahu trestní odpovědnost majitele nástrahového zařízení. Stejně tomu tak bude v případě zcela zjevné nepřiměřenosti obrany. Ve většině případů se poté aplikuje například trestný čin ublížení na zdraví v nedbalostní formě. Jak podotýká Janečková, existují však skutečnosti, které mohou výrazně modifikovat míru zavinění obránce, respektive jeho odpovědnost i zcela vyloučit.⁷⁵ Jde o ty případy, kdy majitel nástrahové zařízení podnikl všechny kroky k tomu, aby osoby pohybující se v okolí objektu byli dostatečně informováni o takovém zařízení (například varovné, informační tabulky, uzamknutí objektu tak, aby vyloučil spuštění mechanismu jinou osobou než útočníkem, atp.)

Poměrně specifickou kategorií „obránných zařízení“ jsou zvířata využívaná k hlídání. Ačkoliv někteří autoři namítají, že zvířata nepatří do systematiky automatických obranných zařízení, „*přesto jsou dle ustálené teorie pod tento pojem subsumována*“.⁷⁶ I přes jistou odlišnost zde vzniká stejný

---

⁷⁴ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Tpjn 303/2008

⁷⁵ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 172 s. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR), s. 77.

⁷⁶ HRUŠKA, J. a BUREŠ, R. *Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva*. In: *Trestní právo*, Praha, roč. 14, č. 7-8 (2010), s. 4-15.

problém jako u jiných „tradičních“ obranných zařízení, tedy zejména problém se zraněním či usmrcením jiné osoby než útočníka. V případě, že zvíře zraní či usmrtí jinou osobu než útočníka na oploceném či jinak uzavřeném pozemku, mám za to, že by neměl být majitel trestně odpovědný. Na mnohých takto hlídaných pozemcích jsou navíc připevněny varovné tabulky (nápisů typu: „objekt střežen psy“, „já jsem u vrat za 5 vteřin a ty?“ atd.) upozorňující na toto nebezpečí. Jiná situace pro posouzení trestní odpovědnosti bude samozřejmě u objektů či pozemků, které nejsou řádně oploceny či zajištěny, a pes či jiné „hlídací“ zvíře se tak volně pohybuje i jinde než jen v bezprostřední blízkosti objektu. Hruška a Bureš dodávají: „*Dle našeho mínění by v situaci, kdy zvíře pachatele zraní nebo dokonce usmrtí, neměl být pachatel trestně stíhán, neboť zvíře se nacházelo v místě požívajícím domovní svobody. V případě zranění jiných osob (jako hasiče, policisty, lékaře) by odpovědnost za zpravidla nedbalostní delikt nebylo možné zřejmě vyloučit*“⁷⁷

Lze tedy shrnout, že český právní řád nezakazuje používání automatických obranných zařízení či systémů, a tedy s ohledem na zásadu legální licence jsou taková zařízení přípustná. Na druhou stranu osoba, která uvažuje o instalaci či použití takového zařízení, by si měla být vědoma určitých nedostatků, která tato zařízení mají a s tím souvisejícího nebezpečí nesplnění podmínek nutné obrany dle § 29 TrZ. Ač bylo použití takových zařízení ve smyslu nutné obrany posvěceno i stanoviskem Nejvyššího soudu, stále je třeba mít na paměti, že podmínky, za kterých se může obrana těmito zařízeními realizovat, jsou shodné s podmínkami „klasické“ obrany. Tedy zařízení musí reagovat pouze v době přímo hrozícího či trvajících útoku a jeho intenzita nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Taktéž lze velmi doporučit již uvedené výstražné nápisy a tabulky, které varují všechny osoby nalézající se v okolí objektu na případné nebezpečí spojené se vstupem na takový pozemek. Pokud jsou všechny podmínky nutné obrany splněny, pak proti takovým zařízením nelze nic namítat.

---

⁷⁷ HRUŠKA, J. a BUREŠ, R. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva. In: *Trestní právo*. Praha, roč. 14, č. 7 – 8 (2010), s. 4-15.

3 NUTNÁ OBRANA VE SLOVENSKÉ REPUBLICE

3.1 Podstata nutné obrany

Po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky roku 1993 na dva samostatné celky, a to Českou republiku a Slovenskou republiku, platil na Slovensku trestní zákon z roku 1961 (zák. č. 40/1961 Sb. resp. 140/1961 Sb.). Šlo tedy o stejný kodex, kterým se české trestní právo řídilo až do roku 2010. Není třeba připomínat, že tento zákoník byl pro oba státy, které se mezitím zařadily po bok demokratických právních států, již značně nevyhovující. Na Slovensku počaly kodifikační práce na novém trestním zákoníku dříve nežli v Čechách, a proto již v roce 2005 vešel v platnost nový Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. Systematika tohoto zákona je v mnohém podobná systematické českého trestního zákona, tudíž nutnou obranu nalezneme stejně jako v našem zákoně v oddíle pojednávajícím o okolnostech vylučujících protiprávnost. Ten definuje nutnou obranu takto:

- 1) *Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.*
- 2) *Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená útoku, zejména jeho způsobu, místu a času, okolnostem vztahujícím se k osobě útočníka nebo k osobě obránce.*
- 3) *Ten, kdo odvrací útok způsobem uvedeným v odstavci 2, nebude trestně odpovědný, pokud jednal v silném rozrušení způsobeném útokem, zejména v důsledku zmatku, strachu nebo úleku.*
- 4) *Pokud se někdo vzhledem k okolnostem případu mylně domnívá, že útok hrozí, nevylučuje to trestní odpovědnost za čin spáchaný v nedbalosti, pokud omyl spočívá v nedbalosti.⁷⁸*

Již na první pohled je patrné, že slovenský zákonodárce podává propracovanější výklad tohoto institutu, než je tomu u české právní úpravy. Především ve třetím odstavci stanoví osobní okolnosti, jež vylučují trestní odpovědnost, tedy situace, kdy obránce nedodržel podmínky nutné obrany a ta tak byla zcela zjevně nepřiměřená útoku, nicméně došlo k ní v silném rozrušení

---

⁷⁸ § 25 zák. č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon).

způsobeném útokem, v důsledku zmatku, strachu nebo úleku.⁷⁹ Čtvrtý odstavec pak pamatuje na domnělou resp. putativní nutnou obranu a upravuje pro tento případ trestní odpovědnost obránce. Můžeme tedy shrnout, že slovenský trestní zákon upravuje v rámci nutné obrany jak objektivní (obecné) podmínky, tak i osobní okolnosti vylučující trestní odpovědnost.

3.1.1 K objektivním podmínkám nutné obrany

Objektivní podmínky stanoví trestní zákon následovně:

- a) Obrana směřuje proti útoku na zájem chráněný trestním zákonem;
- b) Útok přímo hrozí nebo trvá;
- c) Obrana směřuje proti útočníkovi;
- d) Obrana není zcela zjevně nepřiměřená útoku, zejména k jeho způsobu, místu, času a okolnostem vztahujícím se k osobě útočníka či k osobě obránce.

3.2 Útok ve smyslu nutné obrany

Útokem je třeba rozumět protiprávní úmyslné nebo nedbalostní jednání člověka. Ačkoliv česká trestněprávní nauka dlouhodobě zastává názor, že útokem se má na mysli pouze úmyslné protiprávní jednání, ve slovenské odborné literatuře se hojně vyskytují polemiky na téma, zda je k útoku třeba úmyslného zavinění, či postačí nedbalostní, případně jen jeho protiprávnost. Například Čič⁸⁰ je toho názoru, že útokem je úmyslné nebo nedbalostní lidské jednání. Fico a Madliak rozumí útokem především úmyslné jednání. *„Pokud bychom přijali tezi, že na útok se vždy musí vztahovat zavinění jako na skutkovou podstatu trestného činu, potom by byla nutná obrana přípustná jen proti trestným činům, případně z širšího pohledu proti přestupkům a správním deliktům, pro jejichž naplnění se vyžaduje zavinění, ale nikoliv proti správním deliktům, pro které se zavinění nevyžaduje, což je v rozporu se všeobecně přijímanou teorií i praxí. Nutná obrana je například možná i proti přestupkům a tím pádem i proti správním deliktům vůbec. Pro stanovisko, že na útok není potřebné zavinění,*

---

⁷⁹ KORGO, Dušan et al. *Trestné právo hmotné*. Všeobecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 76 a násl.

⁸⁰ ČIČ, M. a kolektiv.: *Trestné právo hmotné, všeobecná část*. Bratislava: Univerzita Komenského, Bratislava, 1982.

*hovoří i fakt, že trestní zákon takovýto požadavek výslovně nestanoví.*⁸¹ Nicméně současná právní úprava vychází stejně jako ta česká z tzv. objektivního pojetí protiprávnosti (tedy postačí, že útok směřuje proti zájmu chráněnému trestním zákonem), proto můžeme konstatovat, že útokem je protiprávní jednání bez ohledu na zavinění. Protiprávní musí být vždy, nemusí však být zároveň trestným činem (například útok na tělesnou integritu člověka nedosáhl takové intenzity, aby byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví dle § 155 Trestného zákona – dále jen „TrZ“).

Pojem útok ve smyslu nutné obrany celkem vyčerpávajícím a fundovaným způsobem vykládá Burda ve svém článku „Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana.“⁸² Mimo jiné si klade také zajímavou otázku, zda se protiprávnost útoku, proti kterému směřuje nutná obrana, vztahuje na právní pořádek jako celek včetně práva soukromého. Uvádí, že například podle názorů polské trestněprávní vědy je důvodem obrany protiprávnost z hlediska celého právního řádu, tedy i práva občanského. Vzápětí však dodává, že *„pokud bychom se ztotožnili s takovýmito názory, museli bychom přijmout závěr, že nutná obrana je možná i při porušení převážné většiny soukromoprávních, zejména občanskoprávních norem. To by vedlo k téměř neomezené svépomoci. ... Potom by bylo například legální vymoci si dodržení smlouvy, jejíž porušení by spočívalo v nevydání určitých věcí (neboť majetkové vztahy jsou zájmem chráněným TZ), násilím. Protiprávním útokem, proti kterému je přípustná nutná obrana, v žádném případě není protiprávní jednání proti normám soukromého práva.“*⁸³

Z výše uvedených objektivních podmínek vyplývá, že útok musí směřovat na zájem chráněný trestním zákonem. Ačkoliv bude mít většinou charakter útoku proti životu a zdraví, nelze vyloučit ani útoky směřující proti majetkovým a jiným právům. Uvádí se například útoky na důstojnost a čest, kde nutná obrana může mít formu zničení takového hanopisu. Z hlediska druhu útoku panuje shoda, že jím může být jak jednání komisivní (nejčastěji), tak i omisivní, tedy spáchané opomenutím - *„Nutná obrana je přípustná i proti útoku proti domovní svobodě... v takovém případě trvá útok do té doby, dokud se nepodaří útočníka, který do*

---

⁸¹BURDA, Eduard. Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

*domu nebo bytu jiného vnikl s úmyslem spáchat tam násilí, z domu nebo bytu vyhnat.*⁸⁴

3.2.1 Vyprovokovaný útok

Nutná obrana je přípustná i proti vyprovokovanému útoku, ne však za všech okolností. V případě, kdy obránce jedná v úmyslu vyprovokovat útok jen z důvodu, aby mohl v rámci nutné obrany spáchat proti útočníkovi trestný čin, nejde o nutnou obranu.⁸⁵ Naproti tomuto všeobecně zastávanému názoru se vymezuje Burda, když tvrdí, že *„provokovaný jako svéprávná, samostatně uvažující bytost, se má totiž proti provokaci, která není protiprávní ve smyslu útoku v rámci nutné obrany, i přestože je morálně odsouzeníhodná (např. posmívání se za to, že provokovaného vyhodili z práce), bránit pouze prostředky, které nepoškozují práva provokatéra, a v případě soukromoprávní protiprávnosti (např. provokativní nedodržení smlouvy), bránit se instituty soukromého práva (např. soudní ochrana).*⁸⁶ Dodává také, že v případě, kdy je provokovanou osobou například osoba nepřičetná, je třeba vycházet z její skutečné schopnosti ovládnout svoje jednání a zdržet se neadekvátní reakce vůči provokatérovi. Pokud však tato osoba není schopna se ovládnout a provokatér to ví a chce toho zneužít, je zapotřebí jeho jednání posuzovat jako útok ve smyslu nutné obrany.

3.2.2 Útok dětí, nepřičetných a osob jednajících ve skutkovém omylu

Poněkud rozcházející jsou také názory na útok dětí, nepřičetných a osob jednajících ve skutkovém omylu. Ačkoliv v posledních letech začíná ve slovenské trestněprávní nauce převládat názor, že nutná obrana je proti takovýmto kategoriím útočníků přípustná, v odborné literatuře se část autorů stále kloní k řešení takového útoku pomocí krajní nouze.⁸⁷ Zde je však třeba argumentovat ve prospěch použití nutné obrany stejnými tvrzeními, která jsem nastínil již v české právní úpravě. Především musíme přijmout tezi, že útok je objektivně protiprávní, tedy není zapotřebí zavinění. Absence zavinění, ať už úmyslného či z nedbalosti, má v konkrétních případech za následek pouze trestní neodpovědnost takové osoby. Tím ale zákon v § 22 a § 23, kde tuto trestní odpovědnost vylučuje,

⁸⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 29. 6. 1978, sp. zn. 4 Tz 40/78.

⁸⁵ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. Učebnice (Iura Edition), s. 164.

⁸⁶ BURDA, Eduard, Útok, proti ktorému je prípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2.

⁸⁷ Srov. SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 62.

rozhodně neříká, že takový útok trestně neodpovědné osoby není protiprávní. Vždyť je snad útok např. duševně labilní, nepřičetné osoby méně nebezpečný než osoby přičetné? Výše uvedení autoři svým příklonem ke krajní nouzi v podstatě nepřímou říkají, že jedním z pojmových znaků útoku je zavinění, tedy dávají najevo, že tato kategorie osob nemůže spáchat útok, ale jen „nebezpečí“ ve smyslu krajní nouze. V praxi takové nazírání na jednání těchto osob značně znevýhodňuje a ztěžuje roli obránců. Jak připomíná Burda, problémy nastávají také při kvalifikaci osob jednajících ve skutkovém omylu. „*V případě osob jednajících ve skutkovém omylu může jít buď o zavinění z nedbalosti anebo o zavinění nepůjde vůbec, neboť jim omyl není možné přičítat (např. otec se vrátí domů a zakročí proti znásilňování jeho dospělé dcery, přitom ale neví, že nejde o skutečné znásilnění, ale jen o realistickou sexuální hru). Osoba jednající ve skutkovém omylu může jednat v rámci putativní nutné obrany, což by ale zároveň mohl být útok a proti němu by mohla být použita nutná obrana.*“⁸⁸

Tzv. putativní obrana, tedy obrana proti domnělému útoku se posuzuje dle zásad o skutkovém omylu. Jde o skutkový omyl pozitivní o okolnostech vylučujících protiprávnost. To má za následek stíhání obránce pro nevědomou nedbalost. Pokud tedy přijímám tezi o útoku jako o objektivně protiprávním jednání bez ohledu na zavinění, nezbyvá mi než se ztotožnit s (snad již převažující) částí autorů, kteří nutnou obranu proti nepřičetným, osobám pro věk neodpovědným a osobám jednajícím ve skutkovém omylu připouští a z nichž mnozí navrhuje, aby taková formulace byla i v zákoně.

3.2.3 Obrana před útoky zvířat

Jestliže jsem v kapitole pojednávající o české právní úpravě věnoval značnou část problematice útoku zvířat, nemohu tuto kategorii nechat bez povšimnutí ani v úpravě slovenské. Stejně jako u nás i na Slovensku převládá názor, že útok psa (a nejenom psa) je třeba odvracet podle zásad o krajní nouzi (vyjma poštvaného psa). „*Žádný ze svévolných útoků zvířat ať už divokých, domácích či zdomácnělých není útokem ve smyslu nutné obrany. Je možné proti němu jednat pouze v krajní nouzi.*“⁸⁹ Stejného názoru je i Fico⁹⁰, jenž považuje za útok pouze úmyslné či nedbalostní jednání člověka. Jistou polemiku na toto téma

⁸⁸ BURDA, Eduard, Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ FICO, Robert. *Nutná obrana*. 1. vyd. [S.l.: s.n.], 2001, s. 16.

otevřít opět Burda, když si klade otázku, zda je možno chtít po vystrašeném, překvapeném a mnohdy i nerozhodném obránci, „*na něhož se obrovskou rychlostí řítí aljašský mamut (pes), horský medvěd či v zajetí chovaná puma*“⁹¹, aby v rozmezí několika vteřin správně zhodnotil situaci a promyslel si, zda by nebylo lepší utéct nebo použít mírnější prostředky na zneškodnění zvířete. Rovněž připomíná, že podle slovenských zákonů má zvíře status věci, tudíž pokud obránce špatně zhodnotí situaci, nedodrží užší podmínky krajní nouze a zvíře například zabije či těžce zraní, dopouští se trestného činu. „*Vtipná by byla ještě situace, kdyby toto zvíře zároveň způsobilo obránci těžkou újmu na zdraví (např. zohydění), za kterou by byl trestně odpovědný majitel zvířete, který ho svojí nedbalostí nechal utéct, a současně by byl trestně stíhaný i obránce za poškozování cizí věci, protože v krajní nouzi nesplnil podmínku subsidiarity.*“⁹² Jelikož jsem uvedl, že útok může mít i formu omisivní (tedy spáchaný opomenutím), musím zde v souvislosti se zvířaty uvést ještě jeden potenciální případ útoku. Je to situace, kdy majitel venčí psa, který nemá náhubek ani není na vodítku, a tento napadne člověka (například malé dítě) s tím, že zatímco útok psa bude trvat, majitel nikterak nezasáhne, a to i přesto, že má možnost vše sledovat.⁹³ Takové jednání je třeba následně posuzovat jako útok majitele psa, který nekonal, ač měl povinnost konat.

Závěrem lze k této problematice říci, že v celé slovenské trestněprávní nauce se tak pouze Burda kriticky zamýšlí nad způsobem obrany před útoky zvířat a dodává: „*I když jsem přítelem zvířat, připadá mi zvrhlé, že právní pořádek v tomto případě klade zvíře na vyšší stupeň ochrany než člověka. Považuji to za závažnou disproporci a jsem překvapený, že odborné veřejnosti dlouhé roky nevadila a potichu přetrvala dodnes.*“⁹⁴ Rovněž navrhuje, aby tato skutečnost byla řešena v rámci novelizace ustanovení o nutné obraně doplněním věty, že za útok se považuje i útok zvířete.

---

⁹¹ BURDA, Eduard, Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2.

⁹² Tamtéž.

⁹³ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. Učebnice (Iura Edition), s. 163.

⁹⁴ BURDA, Eduard, Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2.

3.2.4 Útoky veřejných činitelů⁹⁵

Na úvod musíme konstatovat, že proti úkonům veřejných činitelů není nutná obrana zpravidla přípustná. Samozřejmě toto platí jen za předpokladu, že takové úkony jsou vykonávány v rámci jejich zákonných oprávnění. Takové úkony nemohou být chápány jako útok, poněvadž jde o výkon práv či povinností. Z toho důvodu nikterak neohrožují chráněné zájmy. K tomu se vyjádřil i Nejvyšší soud SSR, když konstatoval, že *„překonání odporu, který směřuje ke zmaření oprávněného služebního zákroku (použití fyzické síly na předvedení řidiče motorového vozidla, důvodně podezřelého z požití alkoholických nápojů, který se odmítá nechat dobrovolně předvést a zákroku příslušníků ZNB se vzpírá), je právem i povinností příslušníků ZNB, ..., Použití násilí na zamezení zákroku je třeba považovat za trestný čin útoku na veřejného činitele.“*⁹⁶ Nutná obrana tedy není přípustná proti činům dovoleným nebo nařízeným podle právního předpisu. Není možno ji užít například proti vykonání domovní prohlídky či zákroku příslušníka policie, který jedná v souladu se svým zákonným oprávněním. Jiná situace nastává v případě, kdy úkony veřejných činitelů nejsou v souladu s právem, respektive trpí vadami (například takové úkony nenáleží do pravomoci zasahujícího veřejného činitele) a zároveň v případě, kdy takové úkony tvoří skutkovou podstatu trestného činu. Takové jednání již bude mít formu útoku ve smyslu nutné obrany.

Na tomto místě bych rád uvedl dle mého názoru poměrně kontroverzní rozsudek Krajského soudu v Žilině z 10. 4. 2014. Jednalo se o případ muže, který byl příslušníky policie SR převážen služebním vozem na policejní stanici z důvodu zjištění jeho totožnosti. Během převozu však tento muž začal ničit vybavení vozu a vše eskalovalo až napadením policisty (chytil mu malíček levé ruky, jenž mu otočil dozadu, čímž mu způsobil podvrtnutí horního mezičláňkového kloubu levé ruky, jež mělo za následek 19denní pracovní neschopnost). Okresní soud jeho jednání kvalifikoval jako útok na veřejného činitele, nicméně odvolací krajský soud dospěl k jinému závěru. V odvolacím řízení totiž vyšlo najevo, že obžalovaný nebyl před svým předvedením vyzvaný k prokázání totožnosti, tedy jednání policistů bylo v rozporu se zákonem.

---

⁹⁵ Slovenský právni rád používá pro nám známý pojem úřední osoba označení veřejný činitel. Výčet těchto osob je však stejný. Podle § 128 TrZ se jimi rozumí prezident Slovenské republiky, poslanec národní rady, člen vlády, soudce, příslušník ozbrojených sil, prokurátor, osoba ve služebním poměru a další.

⁹⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 8. 1976, sp. zn. 4 Tz 128/76.

„Protože krajský soud dospěl k závěru, že nebylo jednoznačně a objektivně prokázáno, že obžalovaný byl před svým předvedením vyzvaný k prokázání totožnosti, není potom možno ani samotné převážení obžalovaného považovat za odpovídající zákonu. Pokud se tedy obžalovaný po čas tohoto převozu bránil, přičemž svým jednáním způsobil svědkovi M. S. zranění, je možno takovéto jeho jednání posoudit jako jednání v nutné obraně .... pokud převážení obžalovaného nebylo opodstatněné, nebylo opodstatněné ani nasazování pout a jeho obranu, při které způsobil M. S. zranění, je možno posoudit jako opodstatněnou a přiměřenou daným okolnostem.“⁹⁷ Je nepochybné, že policisté v daném případě porušili zákon, tudíž je nasnadě zde připustit nutnou obranu. Na druhou stranu obrana, kterou obžalovaný zvolil („lámání“ prstů ruky policistovi) mi přijde krajně nevhodná. Osobně mám za to, že obžalovanému při převozu evidentně nehrozilo žádné nebezpečí na životu či zdraví, které by v daném případě mohl odvracet takovouto intenzivní obranou. Útok veřejných činitelů na osobní svobodu v daném případě je samozřejmě neméně nebezpečný, nicméně odvracet ho bylo možno jiným způsobem, než jakým tak učinil obžalovaný.

Předělem mezi dovoleným činem a útokem u veřejných činitelů je právě absence zákonného zmocnění provést daný úkon. Veřejný činitel, který takto překročí svoje pravomoci a vykonává zákrok, k němuž není zákonem oprávněn, nepožívá ochrany podle § 323. Pro úplnost je třeba ještě dodat, že i ve slovenském právu platí zásada presumpce platnosti správních a jiných veřejnoprávních aktů (v tomto případě rozuměj bezprostřední zásahy či zákroky). Nutná obrana je tak přípustná pouze v případech, kdy je nad vší pochybnost jasné, že veřejný činitel naprosto překročil svoje pravomoci (příkladem může být policista provádějící výslech podezřelého násilím).

3.2.5 K pojmu přímo hrozící či trvajícím útok

Ohledně časového vymezení útoku je slovenská úprava tohoto institutu koncipována stejně jako ta česká. Tedy útokem, kterému se lze bránit ve smyslu § 25, se rozumí útok přímo hrozící či trvajícím. Většina autorů vykládá přímo hrozící útok jako ten, který má bezprostředně nastat (následovat). V praxi však dochází k problémům při posuzování takového útoku. Musíme si uvědomit, že na jedné straně je sice nutná obrana nepřipustná proti připravovanému útokem, jenž ještě bezprostředně nehrozí. Na druhou stranu nás však toto nesmí vést

---

⁹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Žilině ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. 3 To 21/2014.

k mylnému závěru, že obránce se může bránit až po prvním úderu útočníka. Soudy na tento fakt upozorňují v poměrně bohaté judikatuře. V reálných situacích má přímo hrozící útok řadu podob. Společným znakem však vždy musí být objektivně odůvodněná obava obránce, že útok bezprostředně hrozí. Je jasné, že to bude právě obránce, který musí v konkrétní situaci bezpečně rozlišit, zda útok bezprostředně hrozí či nikoliv. Není možné za bezprostředně hrozící útok považovat situaci, kdy se na nás při slovní rozepři daná osoba zle či agresivně dívá. Poněkud jinak lze vyhodnotit stejnou situaci za předpokladu, že bezpečně víme o útočnickovi jako o násilném člověku, třeba i soudně trestaném, který při jakékoli „výměně názorů“ neváhá použít fyzickou sílu. Trvajícím útokem se rozumí situace, kdy ještě neskončilo nebezpečí chráněnému zájmu vyvolané útokem. Příklad, kdy si pachatel odnáší z bytu odcizené předměty, je útokem, který stále trvá. V literatuře nalezneme názory na toto téma, které jsem formuloval již v kapitole o české právní úpravě. Jde tedy o názor, že za trvajícím útokem je třeba považovat především jakousi bojechtivost útočníka (například útočník přestal střílet, protože již zcela vyprázdnil zásobník, nicméně dělá okamžitě vše proto, aby zbraň opět nabil – tedy je naprosto zřejmé, že útok bude prakticky hned pokračovat).⁹⁸ V české právní úpravě jsem toto jednání nazval jako „chvilková přestávka útočníka ve snaze nabrat sílu pro další útok“. Je důležité, aby především orgány činné v trestním řízení hodnotily takové jednání útočníka jako nepřerušovaný útok. Útok skončil, pokud chráněnému zájmu již nehrozí nebezpečí. Nelze připustit použití nutné obrany proti skončenému útoku jako jakousi odplatu, a to i přesto, že útok byl vysoce zavrženíhodný či surový. Povinnost potrestat útočníka je tradičně úkolem soudů coby orgánů poskytujících ochranu právům.⁹⁹ Z výše uvedených, možná na první pohled si odporujících či minimálně nejednoznačných vysvětlení, bychom měli vyvodit závěr, kdy tedy vlastně útok přesně začíná a kdy končí. Není to však jednoduché a právě ani mnohdy jednoznačné především z důvodu velké variability počátků útoku. Musíme se ztotožnit s rozlišovacím kritériem ohrožení chráněného zájmu tak, jak jej formuluje odborná literatura. Nicméně výše jsme si vysvětlili, že v reálných situacích rozpoznání počátku a konce útoku není pro obránce tak jednoduché. Proto můžeme být alespoň rádi,

---

⁹⁸ KORGO, Dušan et al. *Trestné právo hmotné*. Všeobecná časť. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 78 a násl.

⁹⁹ K tomu srov. čl. 50, odst. 1 zák. č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

že i slovenská justice se v těchto sporných případech (pakliže nejde o zcela zjevné vybočení z časového rámce) přiklání na stranu obránce.

3.3 K intenzitě obrany

Jestliže je hlavním cílem nutné obrany odvrácení útoku, pak musí tato dosáhnout určité intenzity. Volba intenzity obrany stejně jako jejích prostředků leží plně na obránci. I zde však platí pro obránce určité omezení. Zákon ho formuluje tak, že obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená útoku, zejména k jeho způsobu, místu a času, okolnostem vztahujícím se k osobě útočnicka nebo k osobě obránce. Zatímco první část tohoto ustanovení je shodná s českou úpravou, ve druhé části slovenský zákonodárce pamatuje na určitá hlediska, dle kterých by se přiměřenost či nepřiměřenost měla posuzovat.

Hned na úvod je třeba vysvětlit pojem přiměřenosti. Rozumíme jí určitý poměr mezi útokem a obranou, avšak s přihlédnutím k výše uvedeným hlediskům, která vyjmenovává zákon. Ani zde neplatí proporcionalita, tedy škoda způsobená obranným jednáním může být vyšší než ta, která hrozila z útoku. To vede k závěru, že obránce může při obraně použít vyšší míru intenzity. Obrana již z povahy věci musí být natolik intenzivní, aby byla s to odrazit útok. Zde bych rád zdůraznil, že například při aktivní obraně proti útoku na život či zdraví musí být obrana vždy důraznější a intenzivnější, pokud má být úspěšná. To je naprosto známý fakt v jakékoli společnosti. Tudíž se právo intenzivnější obrany vyskytuje ve všech porovnávaných zemích. Jde jen o to, jak ten který stát přistoupí k právní úpravě tohoto problému. Jak čeští, tak i slovenští zákonodárci vyřešili v zákoně problém přiměřenosti konstatováním, že nesmí být celkem zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Na Slovensku však šli dále a do ustanovení o přiměřenosti včlenili pasáž o hlediscích, která musí soud posuzovat při hledání odpovědi na otázku, zda byla obrana přiměřená, či nikoliv. Těmito hledisky jsou v konkrétních případech použité zbraně, psychické a fyzické vlastnosti útočnicka i obránce, místo a čas spáchání útoku. Troufám si však tvrdit, že ačkoliv tato hlediska v české úpravě absentují, nejsme v tomto nijak pozadu. České soudy při hodnocení přiměřenosti totiž z těchto hledisek vychází také, alespoň ve prospěch tohoto tvrzení hovoří bohatá judikatura. Hranice dovolené obrany se tedy z logických důvodů určují dle individuálních případů a hledisek. Odborná veřejnost se shoduje na tom, že od obránce není možné žádat, aby použil co do účinnosti shodné prostředky obrany jako útočník. Bylo by proti zdravému rozumu požadovat po obránci, aby použil ke

své obraně slabší, nicméně velmi nejistý prostředek a riskoval tak, že kvůli této opatrnosti přijde o život, neboť tento prostředek se ukáže jako nezpůsobitý odvrátit útok. Na problematiku použitých prostředků obrany reaguje asi nejvýstižněji judikát Nejvyššieho súdu SSR z 12. 2. 1980: „*Kritického dne vystoupil obviněný z vlaku a krátce nato ho zezadu napadl poškozený L. H. tak, že mu přiložil na krk nůž a žádal od něho peníze....s nožem v ruce přišel poškozený až do bytu obviněného... obviněný, kterému se mezitím podařilo vzdálit se na chodbu, se vrátil se železnou tyčí a udeřil s ní poškozeného po hlavě*“¹⁰⁰ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí uvedl, že „*není možné od bránícího se žádat, aby vyčkával a spoléhal se na náhodu, že škoda, která objektivně i podle jeho představy z útoku hrozí, nenastane, a aby nepoužil přiměřené a dostupné prostředky, aby hrozící útok znemožnil a útočníka zneškodnil.... Obviněný věděl, že poškozený má při sobě nůž, kterým ho ohrožoval jednak na cestě domů a jednak ohrožoval nožem jeho i jeho syna i doma v jejich bytě. Je jen přirozené, že obviněný měl za takovýchto okolností strach a poškozený mohl kdykoliv zaútočit proti němu i proti členům jeho rodiny.*“¹⁰¹ I poměrně nedávné judikáty konstatují, že přiměřenost obrany není závislá na použitém prostředku, ale na tom, jak je tento prostředek obráncem použit.¹⁰² Neplatí zde tedy žádná zásada „rovnosti zbraní.“

Ve slovenské odborné literatuře daleko více než v české rezonuje názor, že odpovědnost musí být prakticky vždy na útočnickovi. Například Korgo neváhá konstatovat, že: „*obránce není povinen šetřit útočníka a brát na něho ohled. Všechny škodlivé následky má snášet útočník.*“¹⁰³ Jako zcela zjevně nepřiměřenou obranu považují jen takovou obranu, kde je extrémní nepoměr mezi následky, tudíž se o nějaké obraně v pravém slova smyslu ani nedá hovořit. Uvádí se například kapsář přistižený při činu a usmrčený okrádaným.

Jak vyplývá ze zákonné definice přiměřenosti obrany, měla by se tato hodnotit ve vztahu k již výše uvedeným hlediskům. Můžeme je nazvat jako určitá hodnotící kritéria. Je třeba říci, že předchozí slovenská právní úprava tato kritéria neznala a nezná je ani česká právní úprava. Dá se říci, že jejich implementace do současného trestního zákona je dalším krokem ve zvýhodnění obránců, neboť je

¹⁰⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 2. 1980, sp. zn. 5 Tz 143/79.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Srov. např. Rozsudek Krajského soudu v Banské Bystrici ze dne 30. 11. 2011 sp. zn. 3 To 211/2011.

¹⁰³ KORGO, Dušan et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 79.

soud při posuzování přiměřenosti obrany musí brát v potaz. Prvním z nich je způsob útoku. Toto kritérium nám při hodnocení konkrétního případu odpovídá především na otázku, jak je útok veden a jaká je jeho intenzita. Jak víme, schéma útoku a obrany nemusí být charakterizováno jednoduchou rovnicí jednoho útočníka a jednoho obránce. Útočníků může být více. Rovněž může dojít k situaci, že k původnímu útočníkovi se teprve po určitém čase přidají další osoby. Stejně tak je třeba brát ohled na fakt, zda je útočník ozbrojený, či nikoliv, a pokud ano, jakou zbraní a jak ji útočník v daném případě použil. Na hodnocení přiměřenosti obrany má však vliv i místo spáchání útoku. Je vysoce pravděpodobné, že subjektivní vnímání útoku obráncem bude jiné v rušném, veřejnosti přístupném místě a jiné na místě opuštěném, či dokonce v uzavřeném prostoru, ve kterém se obránce nevyzná (například si osoba A pozve osobu B k sobě do bytu a teprve tam zahájí útok). Od toho se odvíjí i možnost přivolání pomoci. Netřeba poukazovat, že právě v uzavřených prostorech či na opuštěných místech bude tato možnost značně ztížena. Podobně i čas útoku bude hrát roli v hodnocení obrany. Z povahy věci zde jde především o to, zda je útok spáchán ve dne, nebo v noci, případně v době, kdy obránce pracoval či se věnoval zábavě nebo odpočinku.¹⁰⁴ Různý čas útoku má vliv zejména na moment překvapení (v nezáviděníhodné situaci bude ještě před pár minutami spící obránce, do jehož bytu se v noci vloupal ozbrojený útočník).

Posledním hlediskem, které uvádí zákon, jsou okolnosti vztahující se k osobě útočníka a obránce. Těmito jsou u obou dvou kategorií zejména věk, pohlaví, fyzické a psychické vlastnosti a může se jednat i o určité zkušenosti s vedením boje. Na závěr lze dodat, že všechna tato hlediska jsou velmi pomocným vodítkem orgánů činných v trestním řízení při posuzování přiměřenosti obrany. Jejich důsledné uplatňování by mělo vyloučit případy, kdy především soudy nižších stupňů hodnotily přiměřenost obrany izolovaně bez přihlídnutí ke všem okolnostem, jež útok doprovázely.

3.4 Osobní podmínky jednání v nutné obraně

Kromě kritérií, dle nichž by se měla posuzovat přiměřenost obrany, zná slovenský trestní zákon ještě tzv. osobní podmínky (případy) jednání v nutné

---

¹⁰⁴ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. Učebnice (Iura Edition), s. 168.

obraně, když ve třetím odstavci příslušného ustanovení říká, že ten, kdo odvrací útok způsobem uvedeným ve druhém odstavci, nebude trestně odpovědný, pokud jednal v silném rozrušení způsobeném útokem, a to zejména v důsledku zmatku, strachu nebo úleku. Opět je namístě dodat, že český trestní zákon tyto podmínky nezná. Tato část ustanovení je asi největší zvláštností zákonné úpravy nutné obrany na Slovensku a taktéž odlišností od úpravy české. Praktický dopad tohoto ustanovení je ten, že obránce i přesto, že proti útoku užije zcela zjevně nepřiměřenou obranu, nebude trestně odpovědný. Jde tedy o jakési prolomení hranice přiměřenosti, kdy se obránce, který se nacházel v silném rozrušení, toleruje, že jeho obrana byla zcela zjevně nepřiměřená. Ačkoliv trestní zákon v oddíle věnujícím se okolnostem vylučujícím trestní zodpovědnost výslovně jmenuje pouze věk a nepříčetnost, fakticky sem dle mého názoru patří jako určitá osobní okolnost právě i takovéto jednání v nutné obraně. Jako příklad lze uvést přepadení ženy na opuštěném místě vícero útočnicků, při kterém by tato žena jednomu z nich vypíchlá oko deštníkem. V takovém případě by nebyla trestně zodpovědná za způsobenou těžkou újmu na zdraví, neboť právě z důvodu silného rozrušení v důsledku strachu a úleku neměla dostatek času na rozhodnutí, jak takový prostředek užít.¹⁰⁵ Zvláště v případech útoku vedeného vícero útočnicků, kdy obránce v takovéto situaci nedokáže dost dobře odhadnout intenzitu útoku a zamýšlený záměr útočníků, nelze od něho očekávat, že použije na svou obranu přiměřený prostředek.¹⁰⁶

Na tomto místě bych rád vysvětlil pojem silné rozrušení, se kterým pracuje zákon.¹⁰⁷ Tento institut je totiž také častým terčem kritiky z řad odborné veřejnosti. Rozrušením se obecně rozumí určitý duševní nepokoj způsobený

---

¹⁰⁵ K tomu přiměřeně srov. Rozhodnutí Krajského soudu v Prešově ze dne 24. 1. 2013, sp. zn. 7 To 33/2012 „Vzhledem k tomu, že poškozený měl v době smrti 179 cm a 82 kg a obžalovaná 157 cm a 57 kg, zjevně na ni útočil fyzicky zdatnější člověk, a proto ani obrana nožem, tedy předmětem, kterým je možné způsobit smrt člověka, nebyla zcela zjevně nepřiměřená útoku, ale naopak byla zcela zjevně odůvodněná, protože obžalovaná bez použití zbraně vzhledem k fyzické převaze poškozeného by zřejmě nebyla způsobilá odvrátit útok poškozeného, obžalovaná proto ani nebyla povinna volit jiný prostředek obrany (např. kopnutí kolenem do rozkroku) a stejně tak nebyla povinna při obraně nožem zvažovat, do které části těla poškozeného zasáhne ... na splnění podmínek nutné obrany potom nemá vliv, že obžalovaná mimo jiné jednala i ve zlosti a pod vlivem frustrace, což mohlo její obranu nanejvýš zintenzivnit, ale v žádném případě to nezpůsobilo její zcela zjevnou nepřiměřenost.“

¹⁰⁶ BALÁŽ, Pavel. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná část*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2005, s. 126.

¹⁰⁷ Zde je třeba ještě dodat, že ustanovení o nutné obraně není jediným místem, kde slovenský zákon užívá pojem „rozrušení“. V taxativním výčtu polehčujících okolností v § 36 písm. a) uvádí jako takovou okolnost stav, kdy pachatel spáchal trestný čin v silném citovém rozrušení. Stejně tak nalezneme tento pojem ve zvláštní části TrZ v § 146, kde se jedná o matku, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtila své novorozené dítě.

nastalou situací, jež má za následek absenci racionálního uvažování. Lze se ztotožnit i s definicí Vráblové, která považuje silné rozrušení za „stav, ve kterém je schopnost osoby myslet anebo jednat pro ni typickým způsobem značně omezená“¹⁰⁸ Takové rozrušení však jistě zažívá každý obránce, který odvrací útok. V literatuře tak často zaznívají výtky, že rozrušení je čistě subjektivní kategorií, kterou není možné důsledně potvrdit ani vyvrátit. Vzhledem k tomu, že jsou soudy vázány zásadou „in dubio pro reo“, mohl by se tak prakticky každý, kdo překročí meze nutné obrany, vymluvit na silné rozrušení v důsledku útoku, a tedy nebýt za toto překročení nutné obrany trestně odpovědný.¹⁰⁹ Zákon proto slovy „v silném rozrušení“ pamatuje pouze na takové případy, kdy rozrušení obránce v důsledku strachu, zmatku či úleku dosáhlo tak vysoké intenzity, že není možné po něm chtít, aby racionálně zhodnotil situaci a použil například vhodnější prostředek obrany. Toto silné rozrušení může vzniknout nejen ze strachu, úleku či zmatku, jak vyjmenovává zákon, ale i z jiného relevantního důvodu. Lze se tak domnívat ze skutečnosti, že zákonodárce používá slovo „zejména“. Nejčastější příčinou však pravděpodobně budou právě zákonem vyjmenované důvody.

3.5 Vybočení z mezí nutné obrany

Úprava vybočení z mezí nutné obrany neboli tzv. excesů je v podstatě shodná s českou úpravou. I zde se jimi má na mysli:

- a) Obrana, jež byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku - intenzivní exces;
- b) Obrana, která se uskutečňovala mimo časový úsek útoku na chráněné zájmy – extenzivní exces.

Obránce, který překročí meze nutné obrany, je následně trestně odpovědný za spáchaný trestný čin. Zákon však na tyto případy pamatuje a při posuzování trestní odpovědnosti na ně pohlíží jako na polehčující okolnosti ve smyslu § 36 písm. i) TrZ. Jak již bylo vysvětleno výše, obránce, který překročí meze nutné obrany, nicméně tak učiní v důsledku silného rozrušení způsobeného útokem, nebude pro toto jednání trestně odpovědný.

---

¹⁰⁸ MAŠLANYOVÁ, Darina. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 107.

¹⁰⁹ Tamtéž.

3.6 Zdánlivá nutná obrana

Určitou odlišností od české úpravy je právní zakotvení situací známých jako zdánlivá či putativní nutná obrana v § 25 odst. 4. Nejde v podstatě o nic nového, na rozdíl třeba od osobních podmínek jednání v nutné obraně. Zákodárce tak jen právně upravil otázky trestní odpovědnosti v případech putativní nutné obrany, které se před účinností tohoto zákona řešily pouze v právní teorii.¹¹⁰ To lze hodnotit kladně s ohledem na vyšší právní jistotu. Zdánlivou obranu je třeba posuzovat jako skutkový omyl, neboť se pachatel mylí ve skutkových okolnostech daného případu. Pachatel pak může být trestně odpovědný za nedbalostní trestný čin. Slovo „může“ používám záměrně, protože ze zákonné dikce vyplývá, že v určitých případech nemusí být trestně odpovědný vůbec. Taková situace nastane v případě, že omyl nebude spočívat v nedbalosti, tedy obránce vzhledem k okolnostem a svým poměrům ani nemusel vědět, že jde o omyl. Absentuje zde jeho zavinění ve vztahu k mylnému hodnocení okolností, že zde útok reálně existuje.¹¹¹ (Jako příklad se uvádí situace, kdy majitel sedí po setmění ve svém domě a sleduje televizní program. Náhle uslyší na dvoře kroky a přes pootevřené okno spatří zamaskovanou osobu s kuklou na hlavě, která v ruce drží něco, co připomíná střelnou zbraň. Proti „útočníkovi“ fyzicky zakročí, nicméně posléze vyjde najevo, že útočníkem byl rodinný přítel, který si chtěl z majitele udělat žert a vystrašit ho.¹¹²). Pokud se však bude obránce v jiných případech spoléhat na to, že o omyl nejde, ale vzhledem k okolnostem a svým poměrům měl vědět a mohl, že by mohlo jít o omyl, bude odpovědný za nedbalostní trestný čin. Je tedy ještě třeba vyvodit, že mylná domněnka o útoku musí být v každém případě odůvodněná. Pokud by odůvodněná nebyla, obránce by byl samozřejmě plně trestně odpovědný za úmyslný trestný čin.

---

¹¹⁰ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 170.

¹¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 2 Tdo 73/2012

¹¹² IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 171.

4 NUTNÁ OBRANA VE SPOLKOVÉ REPUBLICCE NĚMECKO

Právo občana bránit se proti útoku na právem chráněné zájmy má v Německu svůj počátek v přirozenoprávní teorii. Podle ní je právo na sebeobranu zcela přirozeným lidským právem jedince. Tato myšlenka byla podporována a uznávána v podstatě až do 19. století. V popředí stálo individuálně – liberalistické pojetí nutné obrany s co nejrozsáhlejší ochranou právních statků. V průběhu zmiňovaného 19. století se však již ozývaly hlasy volající po omezení takového (v podstatě neomezeného) práva na sebeobranu. Argumentem byla především obava ze zneužití tohoto práva, což v té době byl argument poměrně důvodný. Mnoho tehdejších právníků se pak klonilo k názoru, že takto rozsáhlou nutnou obranu je třeba v určitých případech omezit právě z důvodu zachování práva. S poukazem na výše uvedenou historii tohoto institutu bude znít poměrně kontrastně tvrzení, že v současné době je právní úprava nutné obrany v Německu dosti přísná, resp. obsahující velké množství omezení pro využití tohoto institutu. Německá právní věda dnes odůvodňuje nutnou obranu dvěma principy či zájmy¹¹³ Je jím zájem jednotlivce na efektivní ochraně právních statků (tzv. Schutzprinzip) a myšlenka zachování práva (tzv. Rechtsbewahrungsprinzip). Tímto způsobem se právní teorie vypořádala s kontroverzemi, které tento institut vyvolával v dřívějších dobách. V současné době je institut nutné obrany v německém právu upraven v § 32 StGB¹¹⁴, kde ji definuje takto:

- 1) *Kdo se dopustí činu, který je odůvodněn nutnou obranou, nejedná protiprávně.*
- 2) *Nutnou obranou je obrana, která je nutná k tomu, aby byl odvrácen přítomný protiprávní útok proti vlastní osobě nebo někomu jinému.*¹¹⁵

V § 33 nazvaném „Překročení míry obrany“ pak stanoví případy, kdy pachatel sice překročil meze nutné obrany, ale i přesto nebude trestně odpovědný:

---

¹¹³ Srov. pojem „Zwei – Elemente - Theorie“

¹¹⁴ Strafgesetzbuch

¹¹⁵ *Trestní zákon Spolkové republiky Německo*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 15; případně je možno využít originální německé znění dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>.

*Překročí-li pachatel meze nutné obrany ze zmatku, strachu nebo úleku, není trestán.*¹¹⁶

Nežli přikročím k rozboru jednotlivých částí tohoto institutu, rád bych zde pro přehlednost nastínil jeho určité schéma. Jedná se vlastně o předpoklady nutné obrany. Nutná obrana je vybudována na objektivních znacích, jimiž je stav nutné obrany a jednání nutné obrany, a dále se uplatňuje subjektivní prvek oprávněnosti. Objektivní znaky, tedy stav nutné obrany (Notwehrlage) a jednání nutné obrany (Notwehrhandlung) jsou někdy nazývány, resp. překládány také jako sebeobranná situace a sebeobranné jednání. Proti tomu nelze patrně nic namítat, i přesto však dále budu používat můj překlad, jenž se mi zdá být vhodnější. Stav nutné obrany je tvořen útokem na právem chráněné zájmy, trváním útoku a taktéž protiprávností útoku. Jednání nutné obrany je klasifikováno jako jednání, které směřuje proti útočníkovi, existuje zde tzv. nutnost nutné obrany a stejně tak přípustnost. Subjektivní prvek oprávněnosti je možno vysvětlit jako jakousi vůli k obraně.

4.1 Stav nutné obrany

4.1.1 Útok

Za útok se považuje v podstatě jakékoli hrozící poškození právem chráněných statků či zájmů způsobené jednáním člověka. Stejně jako v českém právním řádu i zde může být útok spáchán jak formou konání, tak i opomenutí. Wessels a Beulke upozorňují, že nemusí jít zdaleka o „cílené“ poškozující jednání, ale v každém případě musí chování útočnicka vykazovat podstatu jednání neboli v české terminologii zavinění, tzn., musí být vůli ovladatelné. Jako příklad uvádí nešťastnou situaci, kdy kominík spadne ze střechy a existuje nebezpečí, že se přitom (v důsledku bezmocného se vystavení zákonu přitažlivosti) zřítí na skupinku hrajících si dětí. V takovém případě nejde o útok dle § 32, neboť zde schází právě ono zavinění. Zde by se jednalo o tzv. nouzový stav, který trestní zákon upravuje v § 34 a §35¹¹⁷. Omisivně lze spáchat útok tam, kde má osoba ze zákona povinnost něco konat. Z hlediska časové konstrukce se má přítomným útokem na mysli takový útok, který se bezprostředně blíží, začal, popřípadě ještě

---

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ EGR. VON JOHANNES WESSELS. FORTGEF. VON WERNER BEULKE. Strafrecht Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau. 38., neu bearb. Aufl. Heidelberg: Müller, 2008, s. 112.

pokračuje (trvá). Útok končí v době, kdy chráněným zájmům již nehrozí nebezpečí. Co se týče bezprostředně se blížícího útoku, musí se jím rozumět tak jako v české úpravě útok, který zcela nepochybně nastane. Určitá nevýhoda je zde na straně obránce, neboť to, jestli se jedná o takový útok, se posuzuje podle objektivní situace, nikoliv podle představy osoby, která se cítí být ohrožená.¹¹⁸ Posledním ze znaků stavu nutné obrany je protiprávnost. Jako protiprávní se posuzuje takový útok, který je v rozporu s právem a zároveň nespadá pod určité povolené případy (například právě nutná obrana). I německá právní nauka však nemá definitivně jasno v tom, jak pojetí protiprávnosti vykládat. Převažující část německé trestněprávní nauky má za to, že znak protiprávnosti je naplněn již blížícím se nástupem porušení zákonem chráněných zájmů v podobě tzv. výsledné nesprávnosti (Erfolgswert). Uvádí se například řidič motorového vozidla, který i přesto, že se snaží v dopravě dodržovat opatrnost, ohrožuje zraněním jiné osoby. Menší část právních teoretiků naopak vychází z tzv. jednací nesprávnosti (Handlungswert), tedy takové nesprávnosti, pro jejíž výskyt je zapotřebí minimálně objektivně neopatrné chování.¹¹⁹ V souvislosti s útokem opět vyvstává otázka, jak je to s obranou proti útoku zvířat. Toto téma není v odborné literatuře prakticky vůbec zmiňováno, a to především z jednoho prostého důvodu. Německo totiž před lety zavedlo velmi přísné podmínky pro chov bojových a jiných nebezpečných plemen psů a současně vysoce zdanilo jejich držení. Důvodem bylo právě uvědomování si jejich nebezpečnosti a lehkovážného přístupu jejich majitelů. Poslední kapkou v přetékajícím poháru byla událost, jež se stala na dvoře jedné z hamburských základních škol. Volně pobíhající pitbul a stafordšírský teriér smrtelně zranili šestiletého školáka. Devatenáctiletý majitel psů byl následně vzat do vyšetřovací vazby. Na základě této události došlo k rozsáhlému pobouření veřejnosti, na kterou museli reagovat i tehdejší politici. Například v jedné z televizních debat se tehdejší spolkový kancléř Gerhard Schröder nechal slyšet, že „*bojové stroje musí z ulic pryč*“. V podobném duchu se vyjádřil i spolkový prezident Johannes Rau.¹²⁰ To mělo za následek přijetí zákona o potírání nebezpečných psů. Jeho důsledkem je nejen zákaz dovozu

---

¹¹⁸ EGR. VON JOHANNES WESSELS. FORTGEF. VON WERNER BEULKE. Strafrecht Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau. 38., neu bearb. Aufl. Heidelberg: Müller, 2008, s. 112.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 112.

¹²⁰ HERCZEG, J. K právní úpravě chovu a držení bojových plemen psů v České republice a Spolkové republice Německo. In: *Trestní právo*, č. 11, 2002, s. 2.

nebezpečných psů, ale zároveň i stanovení, že porušení těchto předpisů je trestným činem, za nějž lze uložit nepodmíněný trest. V souvislosti s přijetím tohoto zákona tedy musel být logicky novelizován i trestní zákon, což se stalo 12. 4. 2001, kdy do něho byl implementován § 143 - Nedovolené nakládání s nebezpečnými psy. Marně se pak ještě snažili znechucení chovatelé psů obrátit na Spolkový ústavní soud s požadavkem, aby odložil účinnost tohoto zákona. „*Ústavní soud konstatoval, že životy a zdraví lidí nemohou být ohrožovány nebezpečnými zvířaty, resp. nezodpovědným chováním určitých chovatelů psů, a restriktivní opatření k ochraně lidí jsou proto zcela na místě.*“¹²¹ Je tedy na místě pochválit německou právní nauku, že ve vztahu k této problematice zaujala asi ten nejlepší postoj – tedy velmi restriktivní opatření k samotnému chovu těchto nebezpečných plemen psů, což logicky vedlo k faktu, že od té doby je napadení takovýmito plemeny psů v Německu poměrně vzácné.

Tento exkurz do úpravy chovu psů v Německu jsem zde uvedl především proto, že si uvědomuji, že by takovéto opatření bylo koneckonců u nás patrně také tím nejlepším způsobem, jak omezit mnohdy smrtelné napadení psy. Je totiž třeba vzít na vědomí, že pokud v české právní úpravě navrhuji zahrnout útoky zvířat pod ustanovení o nutné obraně, je to samozřejmě spíše řešení ex post, jehož cílem je spíše minimalizovat, resp. odstranit úvahy obránce o nějakém subsidiárním řešení a tím pádem mu poskytnout lepší podmínky obrany. Zdaleka nejlepší by však bylo, kdyby se obránce do takových situací ani nemusel dostávat, a to právě díky takovéto úpravě. Bohužel za současného stavu u nás, kdy je zde přítomna poměrně velká základna chovatelů takovýchto psů a veřejnost to patrně nepovažuje za problém, se nějaké takové řešení nedá v brzké době očekávat. A tak nezbývá než čekat, než u nás opět dojde k nějakému tragickému napadení, které bude mít stejně silnou odezvu u veřejnosti, na kterou naši politici (zvláště před volbami) rádi uslyší.

4.2 Jednání nutné obrany

Jednání v nutné obraně je druhým z objektivních znaků tohoto institutu. Stejně jako u nás musí i zde takové jednání směřovat pouze proti útočníkovi. Jednat v nutné obraně samozřejmě nemusí jen ten, na jehož zájmy útok přímo

---

¹²¹ HERCZEG, J. K právní úpravě chovu a držení bojových plemen psů v České republice a Spolkové republice Německo. In: *Trestní právo*, č. 11, 2002, s. 2.

dopadá. Připouští se i pomoc v nutné obraně jiné osobě. Německá nauka tyto případy označuje jako tzv. nutnou pomoc (Nothilfe). Zároveň však dodává, že je nepřipustná v případech, kdy směřuje proti výslovně vyjádřené vůli napadeného. Jednalo by se v tomto případě o jakousi vnučenou pomoc. To mě však nutí zamyslet se nad tím, ve kterých případech útoku může být taková vůle napadeného opodstatněná. Zcela jistě by tomu tak nemělo být tam, kde útok směřuje proti životu či zdraví¹²². Jednání v nutné obraně musí být také tzv. nutné či nezbytné. To vyplývá přímo ze zákonné dikce. Tato nezbytnost je charakterizována především tím, že takové jednání je nejenom vhodné k obraně, ale zároveň je jejím nejmírnějším prostředkem, který má obránce v danou chvíli k dispozici. Je zřejmé, že německý zákon zde nepracuje s přiměřeností, či nepřiměřeností tak jako zákon český. Ona přiměřenost zde vyplývá právě z požadavku, aby napadený použil ke své obraně nejmírnější prostředek, který je zároveň vhodný. Vhodností se má na mysli to, že zvolený prostředek je schopen zcela ukončit útok, popřípadě mu alespoň postavit do cesty překážku. Požadavek použít nejmírnější či nejšetrnější prostředek obrany se zdá být pro obránce dost přísný a omezující. Na druhou stranu literatura dodává, že pokud trvá nejistota ohledně jednotlivých obranných prostředků, nemusí napadený přistoupit na riziko nedostatečného obranného jednání. Tyto závěry vesměs podporuje i judikatura. Nutno ještě podotknout, že pokud jsem uvedl, že německá úprava vychází z tzv. nezbytnosti či nutnosti, rozhodně se tím nemá na mysli, že by se obránce měl pokusit útoku vyhnout např. útekem. Tak jako u nás je i zde aktuální zásada, že právo nemusí ustupovat bezpráví, nehledě na to, že obránce se zároveň prostřednictvím své obrany zasazuje o zachování právního řádu.

Co se týče střelných zbraní jako prostředku obrany, zde je trestněprávní nauka velmi opatrná a zdrženlivá. V podstatě jejich použití připouští jako *ultima ratio* prostředek obrany.¹²³ Zejména by se mělo jednat o takové případy, kdy není možné, resp. postačující použít takovou zbraň jiným, méně nebezpečným způsobem, tedy například varovným výstřelem, případně pouhým ukázaním zbraně. Takového názoru je i judikatura: „*V rámci nutné obrany má životu*

---

¹²² Proti tomuto mému tvrzení je však v kontrastu fakt, že v Německu je povolena voluntární, pasivní euthanazie. V takovém případě by nutná obrana, resp. nutná pomoc třetí osoby proti jednání lékaře („útku“) pravděpodobně nebyla přípustná.

¹²³ Tomuto požadavku se nelze s ohledem na problematiku střelných zbraní v Německu divit. Německo se řadí mezi státy s nejvíce restriktivní politikou legálního držení zbraní.

nebezpečné použití střelné zbraně své hranice. Jejich použití může být pouze posledním prostředkem obrany.“¹²⁴

Vedle nezbytnosti je dalším ze znaků jednání v nutné obraně přípustnost. Studium literatury zjistíme, že se někdy tyto dva pojmy (nezbytnost a přípustnost) prolínají, nicméně se nekryjí. Zatímco nezbytnost se posuzuje na základě faktických okolností dané situace (osoba útočnicka, druh útoku, ...), přípustnost je otázkou normativních a sociálně-etických úvah. Jejich důsledkem je fakt, že se zde obrana zpravidla nepřipouští vůči útokům dětí, nepřičetných osob nebo osob jednajících bez zavinění. Právní nauka je toho názoru, že útokům takovéto kategorie osob se může napadený ve většině případů vyhnout. Pokud to možné není, měl by obránce použít pouze pasivní defenzivní obranu. Aktivní obranu by měl použít jen ve zcela odůvodněných případech a zároveň při ní dbát co největšího ušetření útočnicka.

Dalším případem, kdy není obrana přípustná v plném rozsahu, jsou situace, kdy by k takovému jednání mělo docházet mezi osobami s úzkými rodinnými vztahy (rozuměj především mezi manželi či druhy). Opět se zde má za to, že by se napadený měl nejdříve pokusit útoku vyhnout. V literatuře se dokonce uvádí, že pokud neexistuje možnost se takovému útoku bezpečně vyhnout, mělo by být v rámci adekvátní ochrany přijato lehké ublížení na zdraví dříve, než jsou jako nejkrajnější možnost použity obranné prostředky, které by mohly způsobit smrt.¹²⁵ Ačkoliv myšlenka omezení práva na nutnou obranu mezi osobami s úzkými rodinnými vztahy může znít ušlechtilé, zásadně s ní nesouhlasím. Zde je třeba poukázat na problematiku domácího násilí. Proč by měl být rodinný tyran chráněn právem víc než jakýkoli jiný útočník? Zdůvodňovat omezení nutné obrany úzkými rodinnými vztahy mezi útočníkem a obráncem se mi zdá být nesmyslné. Pokud jsou takovéto vztahy narušeny již v takové míře, že v nich dochází k násilnostem, pak nevidím důvod, proč by měly být hodnoceny (rozuměj zvyhodňovány) odlišným způsobem než vztahy mezi cizími lidmi. Naštěstí je toto omezení práva na nutnou obranu v Německu stále více odmítáno. Jedním z argumentů je fakt, že obránce se v podstatě nesmí přiměřeným způsobem postavit na odpor. Tedy je vlastně vydáno povolení k ubližování. Jedním z případů, kdy je také omezena přípustnost nutné obrany, je situace, kdy by

---

¹²⁴ Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 29. 6. 1994, sp. zn. 3 StR 628/93

¹²⁵ ROXIN, Claus. Strafrecht Allgemeine Teil. band 1, Grundlehren der Aufbau der Verbrechenslehre. 3. Aufl. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997.

důsledky obrany byly v příkrém rozporu s hrozícími škodami, a to i tehdy, byla-li by taková obrana jediným možným prostředkem k ochraně zájmu. Jako příklad se uvádí tzv. bagatelní útoky, tedy takové, které jsou sice přítomné i protiprávní, nicméně vzhledem ke své nízké závažnosti by drastické obranné opatření bylo v rozporu se základními principy práva na nutnou obranu, tedy výše jmenovaným zájmem na ochraně právních statků a principem zachování práva. Posledním omezením nutné obrany jsou případy vyprovokovaného útoku, případně též podněcujícího předchozího jednání. Pro posouzení přípustnosti se především rozlišuje, jestli byl útok vyprovokován úmyslně, či byl podněcen nějakým jiným způsobem. V případě úmyslně vyprovokovaného útoku není nutná obrana provokatéra přípustná. Provokující, který vyprovokuje útok, je sám útočníkem, neboť od něho vzešla iniciativa. Zde je třeba připomenout, že tak jako ve slovenské trestněprávní nauce se Burda vymezuje proti takto chápanému pojetí vyprovokovaného útoku. Konstatuje, že provokovaný by měl provokaci „ustát“ a bránit se jen takovými prostředky, které nepoškozují práva provokatéra. I v německé nauce se vyskytují názory, dle nichž by provokovaná osoba měla provokaci odolat, čímž tedy přiznávají i úmyslně provokující osobě právo na nutnou obranu. Nutno říci, že jsou tyto názory v menšině a odbornou literaturou jsou zavrhovány. Ve druhém případě, tedy takovém, kdy osoba nevyprovokuje útok úmyslně, nýbrž nějakým jiným podněcujícím způsobem, by se měla tato osoba opět pokusit útoku vyhnout. Pokud to možné není, měla by být její obrana pouze defenzivní. Až když ani tato obrana nestačí, může použít aktivní obranu. V literatuře je někdy toto pojetí nazýváno třístupňovou teorií (vyhnoutí se útoku – pasivní obrana – aktivní obrana).

Velmi zajímavý případ omezení práva na nutnou obranu, který však není jednoznačný, nastiňují opět Beulke a Wessels. Jedná se o tzv. vydírání za mlčení: *„Zde vyděrač hrozí odhalením kompromitujících skutečností, především pak trestním oznámením z důvodu trestného činu spáchaného obětí vydírání. Pokud se proti tomu oběť brání, pak se jí dostává jen podmíněné ochrany, neboť se mohla obrátit na orgány činné v trestním řízení. Pokud jde o odhalení vlastních trestných činů, pak by daná osoba mohla za určitých okolností dokonce podle § 154 c) StPO¹²⁶ počítat se zastavením stíhání. Tímto však většinou není možné zamezit odhalení tajemství. Vzhledem k této*

---

¹²⁶ Strafprozessordnung

*zvláštní situaci se zdá být kompromisní řešení přiměřené. Lehká až středně těžká protiopatření (např. vniknutí do domu vyděrače, krádež usvědčujícího dokumentu) je možno klasifikovat jako odůvodněné na základě nutné obrany. V případě těžkého poškození, především při násilných činech vůči vyděrači až po jeho zabití, není většinou možné souhlasit s jejich nezbytností, neboť policie by útok odvrátila efektivněji a jednodušeji; v tomto ohledu musí být minimálně zamítnuta přípustnost nutné obrany.*¹²⁷

Pokud nebyly splněny podmínky jednání v nutné obraně, jde o jejich překročení, které s sebou nese stejné důsledky jako v úpravě české i slovenské.¹²⁸ Jedná se tedy o trestný čin, obránce je zde plně trestně odpovědný. Díky § 33 zde však existuje možnost nepotrestání takového pachatele, pokud meze nutné obrany překročil ze zmatku, strachu či úleku. Přiměřeně zde platí to, co bylo pojednáno ve slovenské úpravě o tzv. osobních podmínkách jednání v nutné obraně. Tuto výjimku z potrestání pachatele při nedodržení podmínek chápu jako určitou velkorysost a projev lidskosti, zvláště uvědomíme-li si, jak jsou tyto podmínky jednání v nutné obraně v Německu přísné.

Posledním znakem nutné obrany je onen zmiňovaný subjektivní prvek oprávněnosti neboli tzv. vůle k obraně. Každé jednání nutné obrany musí být podloženo takovouto vůlí k obraně. Aby zde byla vůle k obraně, je nejprve nutné, aby obránce rozeznal stav nutné obrany. Druhým předpokladem je to, že takovýto stav motivoval danou osobu k obrannému jednání. Je třeba dodat, že tuto vůli k obraně nevylučují dodatečné motivy, jako je vztek, touha po pomstě, nenávisť, pokud tvoří pouze doprovodný motiv a nezatlačují vůli zcela do pozadí.¹²⁹

---

¹²⁷ BEGR. VON JOHANNES WESSELS. FORTGEF. VON WERNER BEULKE. Strafrecht Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau. 38., neu bearb. Aufl. Heidelberg: Müller, 2008. s. 121.

¹²⁸ K tomu srov. Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 21. 3. 2001, sp. zn. StR 48/01

¹²⁹ Tamtéž, s. 122.

5 NUTNÁ OBRANA VE FRANCOUZSKÉ REPUBLICCE

Na úvod je dobré zmínit, že francouzská úprava nutné obrany leží na stejných historických základech jako ta německá. Přírozenoprávní odůvodnění práva na sebeobranu je zde hlavním argumentem. Během 18. až do 19. stol. se základ práva na sebeobranu hledá ve společenské smlouvě podle Rousseaua. Má se za to, že právo na sebeobranu je zcela přirozeným lidským právem a stát nemůže člověka nijak v tomto právu omezovat.¹³⁰ Zhruba ve stejné době jako v Německu však sílí názory, že z důvodu zachování práva musí být i právo na sebeobranu nějakým způsobem limitováno, resp. nemůže být neomezené. Uzákonění nutné obrany tak přináší až napoleonský trestní zákon z roku 1810. Ten byl po mnohonásobných novelizacích nahrazen novým trestním zákonem roku 1994. Současný trestní zákon tak nutnou obranu definuje takto:

Čl. 122 – 5. Trestně odpovědná není osoba, která před neoprávněným útokem vůči ní samé nebo druhému uskuteční v téže době čin vynucený nutnou zákonnou obranou vlastní osoby nebo druhého, pokud nejsou užity prostředky obrany nepřiměřené vzhledem k závažnosti útoku.

Trestně odpovědná není osoba, která proto, aby přerušila vykonání zločinu nebo přečinu proti majetku, uskuteční čin obrany, kromě úmyslného zabití, pokud toto jednání je naprosto nezbytné za účelem stíhání a současně, pokud použité prostředky odpovídají závažnosti trestného činu.

Čl. 122 – 6. Za jednajícího ve stavu zákonné obrany je považován ten, kdo uskuteční čin:

- 1) aby zabránil během noci vstupu do obydlí vloupáním, násilím nebo lstí,*
- 2) aby se bránil proti pachatelům krádeží nebo loupení vykonávaným s násilím.¹³¹*

Základním rozdílem současné úpravy nutné obrany oproti úpravě v napoleonském trestním zákonu z roku 1810 je rozdělení tohoto institutu na

---

¹³⁰ La légitime défense, principes généraux. *Le droit criminel* [online]. 7. 3. 2016 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://ledroitcriminel.free.fr/la_sciences_criminelle/penalistes/le_proces_penal/le_jugement/qualification_faits/garcon_legitime_defense.htm.

¹³¹ *Trestní zákon Francouzské republiky I.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994, s. 21-22; Případně je možno využít originální francouzské znění dostupné také z: www.legifrance.gouv.fr.

obranu před útoky na osobu a na obranu proti útokům na majetek. Není překvapující, že pro obranu majetku stanoví zákon přísnější podmínky. Na druhou stranu s takovýmto dělením nutné obrany se v žádné z předchozích komparovaných úprav neseťkáváme. Proto i systematika výkladu bude tomuto pojetí přizpůsobena.

5.1 Nutná obrana před útoky na osobu

5.1.1 K pojmu útok

Francouzská úprava definuje útok ve smyslu nutné obrany jako jednání, které je reálné, aktuální a nezákonné. S posledním ze jmenovaných můžeme polemizovat, neboť v uvedeném ustanovení je nezákonný útok vyjádřen jako „*atteinte injustifiée*“, což však bývá někdy překládáno také jako neospravedlnitelný. To pravděpodobně vysvětluje fakt, že nutná obrana je přípustná nejen proti trestným činům, ale i proti přestupkům. Ostatně pojem přestupku má ve francouzském právu trochu jiný význam a jeho klasifikace je upravena přímo v trestním zákoně¹³², na rozdíl od naší úpravy, kde jsou přestupky řešeny zvláštním zákonem.

Reálnost útoku nabývá ve francouzské úpravě zásadního významu. Pozorný čtenář jistě zaznamenal, že v zákonné úpravě na rozdíl od té české a slovenské není ani zmínka o nějakém přímo hrozícím útoku a stejně tak ani přítomném útoku jako v úpravě německé. To značně znevýhodňuje obránce, který stojí tváří v tvář přímo hrozícímu útoku. Bohužel tuto realitu nijak nezlepšuje ani judikatura, dle níž není možné použít nutnou obranu proti jednání, které je zatím jen v intencích jakési hrozby, ač je tato hrozba velmi silná a důvodná a vzhledem k okolnostem (například útočník známý svou agresivní povahou) může v obránci vzbuzovat obavu o zdraví či život.¹³³ Aktuálností se rozumí fakt, že obrana před útokem je vykonána v téže době jako samotný útok. Alespoň takto hovoří příslušné zákonné ustanovení. U nás je tato otázka v zákoně řešena zcela zjevnou nepřiměřeností obrany, kdy se jí má dle literatury na mysli mj. extenzivní exces, tedy obrana, která se odehrává v jiném časovém rámci než útok. Literatura se omezuje na konstatování, že útok a obrana proti němu se musí odehrát v rychlém

---

¹³² K tomu srov. Čl. 111-1 Trestního zákona Francouzské republiky.

¹³³ STEFANI, Gaston a LEVASSEUR, Georges. *Droit pénal général*. 10e éd. Paris: Dalloz, 1978, 622 s.

časovém sledu. Nedodržení podmínky aktuálnosti by mělo za následek vyloučení nutné obrany a přijetí trestní odpovědnosti obránce.

Co se týče podmínky nezákonnosti takového útoku, je možné říci, že jde o každé protiprávní jednání, které nějakým způsobem zasahuje do integrity člověka. Jak bylo řečeno výše, nemusí se vždy jednat o trestný čin, obrana se připouští i proti jednání, které vykazuje pouze znaky přestupku. V každém případě musí mít útok určitou společenskou závažnost (škodlivost).¹³⁴ Patrně jsou zde přítomny stejné názory na vyprovokovaný útok jako v české, slovenské a koneckonců i německé úpravě. Jedná se tedy o názor, že vyprovokovaný útok v podobě určitých hanlivých urážek či posmívání se, by měl provokující „ustát“ a případné satisfakce se domáhat soudní cestou. V opačném případě riskuje, že jeho jednání nebude subsumováno pod ustanovení o nutné obraně.

5.1.2 K pojmu obrana

Již ze zákonné dikce (Čl. 122 - 5) je patrné, že obranné jednání musí splňovat dvě podmínky. Musí být tzv. vynucené (*nécessité de la légitime défense*) a současně nesmí být nepřiměřené vzhledem k závažnosti útoku. Otázka vynucenosti či též nutnosti obrany je v podstatě shodná s úpravou nezbytnosti jako jedním ze znaků obranného jednání v německém právu. Obranné jednání, případně jeho prostředky by měly být v daném případě doslova „vynucené“ útokem. Ačkoliv literatura na toto téma mlčí, lze se domnívat, že i zde není nevyužití útoku nesplněním podmínky vynucenosti. I francouzské právo ctí zásadu, že „právo nesmí ustupovat bezpráví“.

Poměrně přísně znějícím je však požadavek přiměřenosti obrany vůči útoku. Pokud Čl. 122 – 5 stanoví, že o nutnou obranu jde pouze v případě, kdy „nejsou užity prostředky obrany nepřiměřené vzhledem k závažnosti útoku“, pak nelze s ohledem na českou úpravu Francouzům co závidět. Není třeba zde opakovat, jak byla přiměřenost obrany v historii české úpravy častokrát diskutována a řešena. V České republice může být obrana nepřiměřená, a to dokonce i zjevně za předpokladu, že nebude zcela zjevně nepřiměřená. Samotná přiměřenost obranného jednání se pak posuzuje podle použitých prostředků a podle způsobeného následku. Vzhledem k tomu, že v literatuře se nikterak nevyskytují hlasy volající po zvýhodnění obránce zmírněním této podmínky (tak

---

¹³⁴ La légitime défense en détail. *Ladies system defense*. [online]. 7. 3. 2016 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://lsdparis.com/2011/07/17/la-legitime-defense-en-detail/>.

jak to známe u nás), lze se domnívat, že francouzské trestní právo se s tímto vyrovnává prostřednictvím benevolentní judikatury. Ostatně tak je tomu i v právu německém, kde jsou podmínky obrany také o mnoho restriktivnější než v české úpravě.

S německou úpravou má ta francouzská společný pohled i na útoky trestně neodpovědných osob (z hlediska věku či nepřičetnosti). Tak jako německá i francouzská odborná literatura doporučuje raději se útoku vyhnout (v praxi tedy nejčastěji asi útekem). To je však třeba považovat za určitý, i když zákonem nevyřčený, požadavek subsidiarity.

Kladně lze zhodnotit postoj francouzské právní vědy k obraně před útoky zvířat. Ačkoliv takové útoky zařazuje pod institut krajní nouze (Čl. 122 - 7), stejně jako ostatní posuzované státy přijala přísná opatření k chovu a držení nebezpečných plemen psů. Kromě velmi přísných podmínek pro pořízení a chov takového plemene navíc ještě zákon určuje, že majitel je za svého psa odpovědný, a pokud tento někomu způsobí smrtelné zranění, hrozí mu několikaletý pobyt ve vězení a pokuta v řádu stovek tisíc eur.¹³⁵ Netřeba opět říkat, že tak jako v Německu i zde od přijetí těchto restriktivních opatření útoky (napadení) nebezpečných psů na člověka prakticky vymizely.

5.2 Nutná obrana před útoky na majetek

Nutná obrana před útoky na majetek je určitým specifíkem francouzské úpravy. Lze se jen dohadovat, na základě čeho přistoupil francouzský zákonodárce k takovému rozdělení nutné obrany. Jak již bylo řečeno, podmínky pro nutnou obranu před útoky na majetek jsou daleko přísnější než (již tak přísné) podmínky k obraně před útoky na osobu. Toto lze však celkem dobře pochopit, neboť tak jako v jiných demokratických právních státech je i ve Francii zájem na ochraně života a zdraví přednější než zájem na ochraně majetku. Pokud se omezíme jen na zákonnou dikci, pak zde nalezneme dvě odlišnosti od ustanovení o obraně před útoky osob, které činí omezenější možnost obrany před útoky na majetek. Jako první zde vidíme kategorické odmítnutí úmyslného zabití. Tedy francouzská úprava nedovoluje zabití člověka, který „koná zločin nebo přečin proti majetku“. Ačkoliv česká právní nauka nevyklučuje přiměřenost v případě,

---

¹³⁵ Příslušné právní předpisy dostupné z internetových stránek Ministerstva vnitra Francouzské republiky, dostupné z: <http://www.interieur.gouv.fr/A-votre-service/Mes-demarches/Mes-formulaires/Chiens-dangereux>.

kdy je patrná neúměrnost mezi napadeným a obětovaným zájmem, shoduje se v tom, že zabití útočníka v případě útoku na majetek je překročením mezí nutné obrany.

Druhá odlišnost od nutné obrany před útoky na osobu je stanovení toho, že obrana musí být naprosto (striktně) nezbytná či též vynucená (strictement nécessaire). Striktní vynucenost obrany se však dle mého názoru překrývá s nemožností vyhnout se útoku jiným způsobem. V případě útoků na majetek však z povahy věci bude asi vždy myslitelný nějaký jiný, život a zdraví útočníka neohrožující způsob obrany (například přivolání policejních orgánů). Patrně tak jen v případech, kdy není možno přivolat policii či hrozící škoda na majetku je velkého rozsahu, můžeme přistoupit k nutné obraně, tedy i k aktivní fyzické obraně proti útočníkovi. Ohledně automatických obranných zařízení hovoří francouzská trestněprávní nauka poměrně jasně, když takové prostředky nedovoluje.¹³⁶

Vzhledem k české právní úpravě je poměrně zvláštním ustanovením také Čl. 122 – 6. Podle tohoto ustanovení se za obránce ve smyslu nutné obrany považuje každý, kdo uskuteční čin, aby zabránil během noci vstupu do obydlí vloupáním, násilím nebo lstí, a také ten, kdo se brání proti pachatelům krádeží nebo loupení vykonávaným s násilím. Jde tedy o jakési presumpce (est presumé) obranného jednání v uvedených situacích.

Zde vidím jakési zvýhodnění postavení obránce, neboť jeho zákonná obrana je již presumována. Česká úprava nic podobného nezná, nicméně české soudy dlouhodobě posuzují přiměřenost obrany ze subjektivního hlediska, tedy z chápání celé situace obráncem, a proto by za uvedených podmínek byl patrně takový obránce i u nás považován za jednajícího ve smyslu nutné obrany.

5.3 Vybočení z mezí nutné obrany

Pro člověka znalého české právní úpravy bude jistě překvapivé zjištění, že francouzská trestněprávní nauka nejenom že nerozlišuje exces z nutné obrany na dvě kategorie, ale ani se touto problematikou nijak zvlášť nezabývá. Jak již bylo řečeno, zákon požaduje, aby prostředky obrany nebyly nepřiměřené vzhledem k závažnosti útoku. Z toho lze usuzovat, že v případě nepřiměřenosti jde

---

¹³⁶ LEVASSEUR, G. CHAVANNE, A. MONTREUIL, J. Droit pénal général et procédure pénale. 10 vyd. Nakladatelství Sirey, Paris 1991, s. 66 a násl.

automaticky o vybočení z mezí. Jakkoliv je tato problematika ve francouzském právu řešena vágně a na první pohled nevýhodně pro obránce, v praxi patrně velký problém nečiní. Dle literatury na tom má opět zásluhu poměrně benevolentní judikatura.

Právě k otázce přiměřenosti resp. nepřiměřenosti a tudíž vybočení z mezí nutné obrany se vyslovuje poměrně slavný, leč již přes sto let starý judikát trestního senátu Nejvyššího soudu ze 7. 8. 1873. V něm soudci judikují, že o nutnou obranu má napříště jít vždy, když útok je „objektivně pravděpodobný“ (objectivement vraisemblable). Judikát však pro posouzení toho, kdy je útok pravděpodobný, a tedy kdy je obranné jednání v mezích nutné obrany, stanoví docela zvláštní „pravidlo“. To, zda je útok objektivně pravděpodobný, a zda tedy obránci reálně hrozí nebezpečí, které může odvracet nutnou obranou, se má posuzovat podle toho, zda by se takový útok za stejných okolností jevil jakémukoliv jinému člověku.¹³⁷

---

¹³⁷ Décision de la Cour de Cassation (chambre criminelle) du 7 août 1873. Dostupné z: https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/chambre_criminelle_578/.

6 VYBRANÁ JUDIKATURA V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH

Jelikož v institutu nutné obrany zastává judikatura velmi významnou úlohu (a to ve všech srovnávaných zemích), rozhodl jsem se uvést zde v samostatné kapitole pro lepší orientaci malý přehled některých judikátů vztahujících se k tomuto tématu.

Pojem útok, vymezení nutné obrany

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 6 Tdo 999/2015
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1071/2013
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 1996, sp. zn. 4 To 360/96
- Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 29. 6. 1978, sp. zn. 4 Tz 40/78
- Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 2 StR 483/10
- Décision de la Cour de Cassation (chambre crimminelle) du 7 juin 1968. Dostupné z: <https://www.courdecassation.fr>

Přiměřenost obrany, vybočení z mezí nutné obrany

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1417/2014
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 1957, sp. zn. 4 To 181/57
- Rozhodnutí Krajského soudu v Banské Bystrici ze dne 30. 11. 2011 sp. zn. 3 To 211/2011
- Rozhodnutí Krajského soudu v Prešově ze dne 24. 1. 2013, sp. zn. 7 To 33/2012
- Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 21. 3. 2001, sp. zn. StR 48/01
- Décision de la Cour de Cassation (chambre crimminelle) du 7 août 1873. Dostupné z: <https://www.courdecassation.fr>

7 POROVNÁNÍ ČESKÉ A ZAHRANIČNÍCH PRÁVNÍCH ÚPRAV

V předchozích kapitolách jsme měli možnost zjistit, jak je tento institut chápán v jiných zemích a především jaká je jeho zákonná úprava. Vzhledem k tomu, že se ke vztahu nutné obrany v České republice k jednotlivým zemím vyjadřuji průběžně v příslušných kapitolách, omezím se zde jen na dle mého názoru nejdůležitější rozdíly.

Není pochyb o tom, že slovenská právní úprava je nám nejbližší. A to zejména terminologií jednotlivých prvků nutné obrany. Dovolím si však tvrdit, že slovenská úprava je od přijetí nového trestního zákona v roce 2005 propracovanější než ta česká. Především je zde více myšleno na obránce, který se v důsledku silného rozrušení způsobeného útokem dopustí excesu. V takovém případě se na jeho jednání aplikuje třetí odstavec tohoto institutu, kdy obránce není následně za překročení mezí trestně odpovědný. Čtvrtý odstavec pak řeší trestní odpovědnost obránce, v případě domnělého útoku. Je třeba říci, že na Slovensku je nutná obrana chápána v podstatě stejně jako u nás z hlediska smyslu a účelu. Svědčí o tom fakt, že první dva odstavce zákonné úpravy jsou shodné s naší úpravou. Nelze tak hovořit o rozdílech zákonné úpravy, jako spíše o kvalitativnějším propracování slovenské nutné obrany. Ostatně, jak již bylo řečeno, Česká republika mohla mít podobnou úpravu tohoto institutu, neboť byla navrhována před přijetím nového trestního zákona. Bohužel tento vládní návrh zůstal u poslanců bez pádných argumentů nevyslyšen. Ačkoliv jsou české soudy benevolentní například právě k obránci, který vybočí z mezí z důvodu silného rozrušení, myslím si, že zákonná úprava takového problému, tak jak ji zná Slovensko, by poskytla obráncům větší právní jistotu.

Německá úprava je sice do jisté míry podobná české, nicméně je o mnoho restriktivnější. V naší zákonné úpravě nalezne obránce větší oporu než v německé. Jedná se zejména o problematiku použití střelné zbraně v sebeobraně. Zatímco české soudy nemají problém s použitím zbraně i proti neozbrojenému útočníkovi, německá teorie dovoluje její použití pouze jako prostředek *ultima ratio*. V tom vidím zásadní nevýhodu německé úpravy ve vztahu k obránci.

Francie má ze všech posuzovaných zemí nejvíce odlišné pojetí nutné obrany. Zejména jde o systematické dělení na nutnou obranu proti útokům na osobu a obranu před útoky na majetek. Z toho důvodu je také možné říci, že Francie tak má právně zakotvenou jistou povinnost obránce počínat si velmi opatrně při obraně před útoky na majetek. Nutná obrana je zde připuštěna pouze v případě, je-li to striktně nezbytné. Stejně tak není možno útočnicka při takové obraně zabít. Jak francouzská, tak i německá nauka doporučují pokud možno vyhnout se útokům dětí a nepřítelů osob. U nás i na Slovensku však „zvítězila“ myšlenka objektivní protiprávnosti útoku, tedy možnost proti útoku takových osob bránit se ve smyslu nutné obrany.

ZÁVĚR

Jak již bylo řečeno, institut nutné obrany zná trestní právo již po mnoho let. Nutná obrana, coby institut trestního práva, poskytuje každému možnost vystoupit sám na obranu před útoky na zájmy chráněné trestním zákonem. Zákon tak pamatuje na situace, kdy není možno čekat na zásah ze strany státu. Aby se však tato obrana nestala nekontrolovatelnou či snad jen dalším prostředkem k páčání trestné činnosti, stanoví pro ni zákon určité podmínky. Jen v případě jejich dodržení se obránce nestává trestně odpovědným za spáchaný čin.

Každá země má toto „právo na sebeobranu“ upraveno svým vlastním způsobem s ohledem na to, jak se tento institut formoval v jejich historii. Podstatné však je, že smysl a účel tohoto institutu je všude stejný. Rozdíly vznikají zejména v chápání přiměřenosti takové obrany. Patrně nejpříznivější úpravu nutné obrany má pro obránce Slovensko. Je škoda, že původní vládní návrh znění nutné obrany u nás nebyl přijat. Posílilo by to postavení obránce v takových situacích a zároveň odradilo potenciální útočníky. Na druhou stranu ve srovnání s německou či francouzskou úpravou, které jsou obě poměrně restriktivní, lze naši úpravu hodnotit kladně. Nezastupitelnou roli zde hraje také judikatura.

V předešlých kapitolách jsem nastínil problematiku nutné obrany jak v České republice, tak i v jiných zemích. Popsal jsem výhody, ale i slabiny zákonné úpravy, které mají vliv na jednání obránce. Největší slabinu využívání nutné obrany však vidím nikoliv v zákonné úpravě, ale v informovanosti

veřejnosti o tomto důležitém institutu. Je až s podivem, že v dnešní době, charakterizované dostupností všech myslitelných informací a poznatků, je povědomí občanů o možnosti bránit se útoku na stejné úrovni jako před desítkami let. Řešení tohoto „problému“ není krátkodobou záležitostí. Mám za to, že je nutné, aby člověk získával povědomí o této problematice již na středních školách v rámci společenskovedních předmětů. Jedině tak lze zvýšit informovanost občanů o tomto trestněprávním institutu, který se jich může kdykoli bezprostředně dotknout.

Resumé

This diploma thesis deals with the issue of criminal law institute of self-defence. Although the right of self-defence has been a traditional part of criminal law for a long time, its proper use by the public is still misunderstood. Self-defence is considered one of the circumstances precluding illegality. This legal institute provides every individual with the possibility to defend oneself against the attack on values protected by the criminal law. Everyone has the right to defend his own interests or/even interests of another person (i.e. assistance in self-defence). Prior to analysis of this institute within the Czech legal system, I give explanation about the historical circumstances of the creation of the right to self-defence and specific provisions in criminal law from 1852 to the present, thanks to which we are able to understand the development of perception of this issue through the years.

Under the largest chapter dealing self-defence within the Czech legislation, I try to analyze, describe, and comment all aspects of this institute. Self-defence is admissible only against the interests protected by the criminal law. At the same time, such attack on protected interests must be present or directly threaten. The defender must also meet another very important condition that any defensive force must be proportionate to the threat. However, this condition (stated in Section 29, Article 2) appears rather complicated in practice. Above all, it is often very difficult to determine when the defence turns out to be obviously disproportionate. Fortunately, lots of comments on this issue can be found in judicial decisions. Failure to comply with the legal conditions regulating self-defence, known as contravention of self-defence limits, results in re-classification of such case and

the defender becomes a perpetrator of a crime. Though, this failure is still considered a mitigating circumstance in criminal proceedings. Quite large part of this chapter is devoted to protection against attacks by animals, which is according to my opinion currently insufficiently regulated. When attacked by a dog such a person must obstruct this attack in accordance with the provision regulating necessity (Section 28). This, however, makes the person comply with fairly strict conditions - proportionality and subsidiarity. Under the concluding chapter, I therefore propose that the legal regulation of animal attacks be regulated by the provision of necessary defence. This solution then provides better conditions for defence as the person does not have to consider the possibility of escape or whether using moderate means of defence would be sufficient. After all, life and health is one of the most important interests protected by the criminal law. I partly deal the issue of means of automatic defence and comparison of self-defence with other circumstances precluding illegality.

Subsequent chapters bring examination of this regulation through foreign legal systems, namely Slovak (the biggest part), German, and French.

In the following chapter I compare self-defence in the particular jurisdictions. It is possible to say that the structure of self-defence and certain essential arguments in its favour are the same in all the compared jurisdictions. The differences, however, occur in single conditions under which self-defence is admitted. Despite mentioned differences, all legal systems reflect generally accepted view that greater responsibility should always carry the attacker. This is him, therefore, who initiated the attack, i.e. violation of an interest protected by law. Perpetrators of intentional crimes do not deserve any special consideration. It is, therefore, positive that regarding this issue all countries share the same point of view.

Under the summary of the thesis I express my critical comments on legal regulation of this institute proposing to include animal attacks. As for inspiration, I put forward the Slovak legal regulation which is considerably more sophisticated and, moreover, takes into consideration personal circumstances of the defender at the time of the attack. Generally speaking, legal regulation of self-defence through the Czech legal system can be considered a good solution. Though, mainly the courts play a big role in correct understanding of the institute of self-defence within their pronounced judgements.

SEZNAM LITERATURY

Kněžní zdroje

1. KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5.
2. SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva: lectori salutem*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001. 279 s. Focus. Výběrové texty. ISBN 80-86199-32-0.
3. *Bible: překlad 21. století*. 1. vyd. Praha: Biblion, 2009. 1564 s. ISBN 978-80-87282-00-7.
4. MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1979. 262 s.
5. NOVOTNÝ, František. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010 : komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
6. ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Historické panoptikum jihočeského zločinu*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2010. 280 s. ISBN 978-80-86829-57-9.
7. JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 172 s. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-760-7.
8. SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vyd., (Jako Základy trestní odpovědnosti 2. Vyd.). Praha: Orac, 2003. 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
9. SOLNAŘ, Vladimír. *Československé trestní právo: učebnice pro vys.školy. Svazek I. Obecná část*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1969. 318 s. ISBN 11-041-69
10. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.
11. ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-527-5.
12. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

13. HRAZDÍRA, Ivo, Libor KOVÁRNÍK a František NOVOTNÝ. *Použití zbraně a zákon*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2000. 412 s. ISBN 80-85858-83-5.
14. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 840 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.
15. KORGO, Dušan et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 220 s. ISBN 978-80-7380-407-7.
16. ČIČ, M. a kolektiv.: *Trestné právo hmotné, všeobecná časť*. Bratislava : Univerzita Komenského, Bratislava, 1982. 141 s. ISBN 85-448-82.
17. IVOR, Jaroslav. *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. 1137 s. Učebnice (Iura Edition). ISBN 80-8078-099-4.
18. FICO, Robert. *Nutná obrana*. 1. vyd. [S.l.: s.n.], 2001. 124 s. ISBN 809683293X.
19. BALÁŽ, Pavel. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2005. 441 s. Vysokoškolské učebné texty. ISBN 80-224-0876-X
20. MAŠĽANYOVÁ, Darina. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 496 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-338-4.
21. *Trestní zákon Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Překlad Oldřich Suchý. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 68 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-14-2.
22. BEGR. VON JOHANNES WESSELS. FORTGEF. VON WERNER BEULKE. *Strafrecht Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*. 38., neu bearb. Aufl. Heidelberg: Müller, 2008. 386 S. ISBN 9783811493087.
23. ROXIN, Claus. *Strafrecht Allgemeine Teil. band 1, Grundlehren der Aufbau der Verbrechenslehre*. 3. Aufl. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997. 987 s. ISBN 978-87-9308-7.
24. *Trestní zákon Francouzské republiky I*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994, ISBN 976-37-8876-9786-8.
25. RIEGROVÁ, Běla. *Trestní zákon Francouzské republiky: Překlad úplného znění zákona platného k 9. srpnu 1991 vydaného nakladatelstvím LITEC (Paříž 1991)*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994.

26. STEFANI, Gaston a LEVASSEUR, Georges. *Droit pénal général*. 10e éd. Paris: Dalloz, 1978. 622 s, ISBN 986-4-7658-6578-5.
27. LEVASSEUR, G. CHAVANNE, A. MONTREUIL, J. *Droit pénal général et procédure pénale*. 10 vyd. Nakladatelství Sirey, Paris 1991.
28. SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006.

Odborná periodika

1. BURDA, Eduard, Útok, proti ktorému je prípustná nutná obrana. *Trestněprávní revue*. 2010, ročník 9, č. 2, ISSN 1209 – 7654.
2. NOVOTNÝ, František, Petr KYBIC. Nutná obrana (několik poznámek). *Trestní právo*. 2015, roč. 19, č. 2, ISSN – 8278.
3. KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Za vraždu králíka doživotí? *Trestní právo*. 2005, roč. 10, č. 4, s. 2-3, ISSN 1210 – 1470.
4. DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.) k diskuzi. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1994, č. 1, ISSN 1246 – 7890.
5. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. K nové koncepci okolností vylučujících protiprávnost. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Praha: Orac, 2000, č. 1, ISSN 1278 – 5678.
6. NÝVLTOVÁ, Iveta. Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 7, ISSN 1267 – 9876.
7. HRUŠKA, Jiří. Institut nutné obrany ve světle navrhované rekodifikace trestního zákoníku. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Praha: Orac, 2007, č. 12, ISSN 1211-2860.
8. ČERNÝ, Petr. Nutná obrana v současném pojetí. In: *Státní zastupitelství*, roč. 6, č. 7-8 (2008).
9. HRUŠKA, J. a BUREŠ, R. Použití automatických obranných zařízení z pohledu trestního práva. In: *Trestní právo*, Praha, roč. 14, č. 7 – 8 (2010)
10. HERCZEG, J. K právní úpravě chovu a držení bojových plemen psů v České republice a Spolkové republice Německo. In: *Trestní právo*, č. 11, 2002

Internetové zdroje

1. Décision de la Cour de Cassation (chambre crimminelle) du 7 août 1873. Dostupné z: https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/chambre_criminelle_578/.
2. JANOŠEK, Stanislav, Zuzana ZVADOVÁ a Miloslav KODL. *Psi* [online]. 2003 [cit. 2016-03-16] Praha: Státní zdravotní ústav. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/Program_SPZ/pes_1_.pdf.
3. JOHN, Radek. Petice za rozšíření možností nutné obrany ve vlastním obydlí. In: Parlamentní listy [online]. 16. 3. 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petice-za-rozsireni-moznosti-nutne-obrany-ve-vlastnim-obydli-301322>.
4. La légitime défense en detail. *Ladies system defense*. [online]. 7. 3. 2016 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://lsdparis.com/2011/07/17/la-legitime-defense-en-detail/>.
5. La légitime défense, principes généraux. *Le droit criminel* [online]. 7. 3. 2016 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://ledroitcriminel.free.fr/la_science_criminelle/penalistes/le_proces_penal/le_jugement/qualification_faits/garcon_legitime_defense.htm.
6. LP Dental. *Sila stisku zubů čelistmi u zvířat* [online]. 2014 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.lpdental.cz/p92/sila-stisku-zubu-celistmi-u-zvirat>.
7. Security Magazín [online]. 16. 3. 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.securitymagazin.cz/legislativa/ma-v-ceske-republice-obcan-pravo-ucinne-se-branit-utocnikovi-a-je-to-pravo-stejne-ve-vsech-krajich-republiky-1404043090.html>.
8. Vládní návrh na vydání trestního zákoníku. Sněmovní tisk č. 744, z roku 2004. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=744&CT1=0>.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

1. ČESKO. Zákon č. 63 ze dne 23. prosince 1950, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 In: Sbírka zákonů republiky Československé

- 1956, částka 33, s. 187-266. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=830>.
2. ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 29. Listopadu 1961 Trestní Zákon. In: Sbirka zákonů České socialistické republiky. 1961, částka 65, s. 465-511. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1100>.
  3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 290/1993 Sb
  4. ČESKO. Zákon č. 290 ze dne 10. Listopadu 1993, kterým se mění a doplňuje trestní zákon a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích. In: Sbirka zákonů České republiky. 1993, částka 73, s. 1547-1555. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2717>.
  5. SLOVENSKO. Zákon č. 300 Z. z., z 20. mája 2005, Trestný zákon. In: Zbierka Zákonov SR. 2005, čiastka 129, s. 1-440. Dostupný také z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>.
  6. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
  7. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník. In: Sbirka zákonů České republiky. 2009, částka 11, s. 354-464. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>.
  8. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 Občanský zákoník. In: Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>
  9. Das Strafgesetzbuch, trestní zákoník Spolkové republiky Německo, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>
  10. Trestní zákon Francouzské republiky, ve znění pozdějších předpisů.

JUDIKATURA

1. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 8. 1976, sp. zn. 4 Tz 128/76
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 1955, sp. zn. 1 Tz 349/55
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 3. 2007, sp. zn. 8 Tdo 257/2007
4. Rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 8. 10. 1951, sp. zn. 6 Tk 445/51
5. Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 1957, sp. zn. 4 To 181/57
6. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 12. 1994, sp. zn. 7 To 202/94
7. Zobečňovací materiál Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65
8. Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 49, sp. zn. IV. ÚS 433/02 ze dne 1. 4. 2004
9. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 8. 1976, sp. zn. 4 Tz 128/76
10. Rozsudek Krajského soudu v Žilině ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. 3 To 21/2014
11. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 12. 2. 1980, sp. zn. 5 Tz 143/79
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 2 Tdo 73/2012
13. Décision de la Cour de Cassation (chambre crimminelle) du 7 août 1873
14. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1417/2014
15. Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 21. 3. 2001, sp. zn. StR 48/01
16. Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 2 StR 483/10
17. Décision de la Cour de Cassation (chambre crimminelle) du 7 juin 1968.
Dostupné z: <https://www.courdecassation.fr>